

Avskrift

Händelser före och vid inträdet till min lärarinneverksamhet samt ett och annat angående skolan under de första femton åren.

Innehållsförteckning

Händelser före och vid inträdet till min lärarinneverksamhet	2
Skolminnen från Hilleshög.	8
Minnen från Herslövs folkskola	10
Herslöv första kvinnoförenings tillkomst och utveckling	13
Förhoppningar angående föreningen	17
Minnen och beskrivningar från hemmansdelar i Hilleshög	21
Släktminnen	27
En minnesgård åt det gångna till minne åt kommande . .	30
Bröllopet	33
Ur ett brev av prostinnan Tullberg om ett bröllop i Hilleshög år 1836 eller 1834	35
Ur samma brev om brudräkten	35
Barndopet	36
Kyrkotagningen	37
Begravningen	37
Diverse anteckningar	39
Här några försigtighets-mått i det vardagliga livet	44

I slutet av januari 1864 beslöt Herslövs församling å kyrkostämman att upprätta småskolor inom församlingen. Ditintills hade blott på allmänhetens bekostnad funnits en folkskola fastän invånare antalet var omkring 1600. Enligt stämmobeslutet skulle var och en skolrådsledamot inom sitt område ställa om så där komme skola i gång så snart som möjligt. Ordföranden prosten Tullberg, som ville att ord o handling skulle vara ett, gick in i folkskolan den förste februari o skickade hem de barn, som skulle höra till de blivande småskolorna. Den som skriver dessa rader var då en 16 år gammal flicka, som blivit konfirmerad året förut o vistades i hemmet.

På den tiden gick skräddarne till hemmen och utförde sitt yrke där. Den ovan nämnda dagen var skräddaren i byn i mitt hem jämte hustrun som hjälpte till i yrket samt deras då enda barn en nära sex år gammal flicka. Tiden var inne för henne att lära sig läsa, vilket föräldrarna på den tiden själva fick ombesörja. Om det roade mig eller de bad mig därom minnes jag ej, men flickan slöt sig till mig, och jag försökte lära henne några bokstäver. Under dagens lopp kom ryktet till oss om prostens åtgörande i folkskolan, vilket givit anledning till allmän förundran. Far var borta hela dagen så vi kunde ej av honom få någon klarhet om det skedda, men någon aning om en blivande skola i Hilleshög, vilken by det här gäller, hade de ändå, vilket jag kan förstå därav att skräddaren sade till mig: "Du kunde åta dig skolan". Dessa ord gav anledning till att jag blev lärarinna och verkade som sådan inom församlingen i fyrtiofem och ett halft år.

Tidigt dagen därpå träffade far en närboende granne, som var skolrådsledamot, o frågade honom angående de hemskickade barnen. Han svarade då: "Det har prosten gjort för att vi skall bli tvungna till att ställa om skola med detsamma". Vidare säger han: "vi skall tala med mor Lars Karls i Smörhålan om hon vill ta den". Då säger far: "Malmgren har skämtat med

Minnen och hågkomster

Elna att hon kunde åta sig skolan". Därefter gingo de var och en till sitt. En timmes tid därefter kommer grannen ganska iv-rig o frågar om jag ville ha skolan. Det hade jag alls inte tänkt på och således ej hade det klart hur det var med det där och dessutom gällde det stuga o värme o mor var gången ut i byn, så far o jag kunde ej så där i hast ge något svar. Grannen säger då: "Jag kommer igen om en timme, i fall ni då ha beslutat er för att vilja ha skolan, så kan du Hans gå med till auditor Peters-son". Han var i något hänseende medbestämmande. Far gick med till den sistnämnde, men de hade förut talat något med den nämnda gumman om saken, så där skulle först uppgöras med henne. Under tiden satt jag och läste på rättstavningska-pitlet i min brors språklära under spänd väntan på utgången, vilken blev att kl. 3 e. m. far med dotter o vederbörande an-lände till prostén, som hade det slutliga avgörandet i sin hand. Förberedelsen var kort men förhöret o erkännandet ännu kortare, ty prostén sade blott: "Flickan läser bra". Med dessa ord var valet stadfäst för terminen.

Råden han gav voro tvenne. Det ena till mig o var att jag skulle låta barnen stava länge o väl innan de tillåts att läsa och ej låta mig förvillas av den s. k. ljudmetoden, som organisten använde i sin privata undervisning, vilken metod ansågs vara alldeles barock. Sin tro på stavningens betydelse ådagalade han genom att säga: "En gammal soldat lärde mig läsa och därvid höll mycket på stavningen, vilket hjälpt mig till det rena uttallet". (Han var vältalare). Vidare nämnde han en viss pastor, som han tyckte ej hade så rent uttal o orsaken därtill påstod han vara att de ej lärt honom ordentligt stava innan de tillåtit honom läsa rent. Men fastän blott sextonårig och med största aktning och vördnad för prostén kände jag troligen mer än tänkte klart, det där är överdrivit. Däremot låg den förhånade ljudmetoden mig i hågen men hade ej då eller de närmaste åren den ringaste aning om vad den innehöll. Männen fick det rådet, att ej låta utgifter till de nya skolorna komma på kommu-nalen,

"ty", säger han, "kommunalen äter upp er". Om småsko-lornas tillkomst i allmänhet påstod prosten att det var blott till-fälligt med dem och blott så länge tills här blev skolade möd-rar, som själva kunna lära sina barn läsa.

Under vägen hemåt möter vi en skolrådsledamot inom Herslövs by, Bengt Svensson, som troligen kom till att undra över sällskapet han mött, ty först på något avstånd ropar han: "Har ni fått ordnat om någon skola". Svaret ropades tillbaka med en triumferande gest över att vara först därmed: "Ja du det ha vi". Dagen därpå, den tredje febr. infann sig i vår stuga några 10 och 12 åringar t. o. m. en grannflicka, som var på sitt femtonde år. Dessa plaserades på långbänken och kring bordet där framför. Under terminen kom där ett barn då o då och det var till att taga emot när de behagade infinna sig i skolan. När ej de befintliga sittplatserna blevo tillräckliga togs en bräda, såsom de brukade vid gillestillfällen, och lade vardera änden på en stol, och på så sätt hade vi en provisorisk skolbänk. På detta sätt hjälpte vi oss fram i flera år. Vi fingo själva ombesörja allt vad som behövdes i skolan. Det var endast elva stavnings-tabeller med ungefär en kv. alns yta, som bestods under de första två åren. Lärare Svensson som lämnade dem sade: "När barnen lärt sig dessa reda de sig nog". Under de nämnde åren stavades, lästes innantill och hördes på katekesstycken sex timmar om dagen. Böckerna för innanläsning voro huvudsakligen katekes, psalmbok, o nya testamentet. Där kunde även förekomma ett och annat exemplar av någon liten bok, som de skiftades till att läsa, vilket mycket väl gick för sig, eftersom vart och ett barn hade sin läxa innantill såväl som utantill utan den minsta beröring med de andra barnens läxor. Detta gjorde att den undervisandes tid var mycket upptagen oaktat de få ämnena.

Ersättning för undervisning, lokal, värme och vad därtill hör var fyra daler (67 öre) om dagen.

Enligt prostens råd lät de inte utgifterna till småskolorna komma in i de kommunala räkenskaperna utan jordbrukarna i

Minnen och hågkomster

var sin by bekostade sin skola under fem år. Då dog prosten Tullberg och därefter skall statsanslaget vara upptaget i kommunens räkenskaper.

Under det första terminen pågick, kom en skolrådsledamot o befallde att skolan skulle sluta dagen därpå. Så skedde naturligtvis utan motsägelse och sommaren gick utan att veta huru det vidare skulle gå med skolan. När då sept. var inne kom auditör Petersson o frågade om vi ville fortsätta och om möjligt börja skolan med detsamma, ty annars blev ej veckoantalet tillräckligt för statsanslagets utfående. Skolan började och vid terminens slut, några dagar före jul, gick den då sjuttonåriga flickans och byns första examen av stapeln. När den vördade o barnkäre prosten vid detta tillfälle trädde in och med sitt blida leende hälsade lärarinnebarnet med orden: "Godag skolmästare lärarinna", blev detta ett minne för livet.

För att uppmuntra till flitig skolgång gav prosten dem, som ej varit borta någon dag från skolan under terminen en 50-öring och de som blott försummat en eller två dagar en 25-öring. Dessa pengar kände mammor och barn sig så glada o stolta över så måhända en nobelpristagare ej kan känna sig gladare över de erhållna tusenlapparne.

Nutidens skolrevyer roar sig med att förlöjliga äldre tiders examinander o vad dit hör, men därför önskar jag, att nutida examer vore så högtidsmättade som förhållandet var när prosten Tullberg uppehöll sig bland barnen och för skolan intresserade personer.

Efter den första examen tänkte ingen annorlunda än skolan skulle vara o förbliva till Hans Pers. Vid 1865 års början var där 26 barn i skolan. Under den terminen började jag utfråga och förtydliga katekesens innehåll, vilket då ej fordrades i småskolorna, men man vågade ändå försöket, vilket nog var lyckligt valt, ty i mitten av januari 1866 förekom den första inspektionen i församlingens småskolor. Inspektören var den godmodige kyrkoherden i Billeberga Elof Qviding. Ett par veckor ef-

ter hans besök sändes till skolorna på församlingens bekostnad små bibliskhistorier till barnen, särskilt skrivna för småskolan och ett större expl. för lärarinnan till ledning vid undervisningen. Samtidigt kom där även Siljeströms läsebok för småskolan innehållande bland annat Robinsons historia, så ock några griff-lar och skiffertavlor varpå barnen skulle lära sig skriva. Så ford-rades även litet räkning. Efter den tiden kom frågosystemet i högsätet. Allt skulle utfrågas och förklaras. Året därpå, 1867 kom jag tillfälligtvis att bli klok på den där misstrodda ljudme-toden, vilken jag obemärkt kunde taga nytta av vid undervis-ningen.

I det stora hela voro de nöjda och belåtna med skolan ut-om det att där skulle betalas för arbetet. Det var så tråkigt att taga emot de penningarna ibland, så hade ekonomin tillåtit det, så på vad mig vidkom, skulle jag gärna gjort arbetet utan ersättning. Efter vad jag på senare tider sett från andra skolor fick de 100 kr. i statsanslag, och då blev det blott 28 kronor, som åboarna skulle ut med. Men när det skulle ske var där för det mesta någon, som knorrade över utgiften. Men oaktat det, så när fem år gått o man var inne på 1869, begärde far två hundra kr. för de ovan nämnde fördelarna. För att ej resonera med dem härom, sände far min bror i sitt ställe till bysamlingen. När där resonerades över ifrågavarande var där en person som föreslog att de skulle skriva till Hörby, ty därifrån kunde de få en lära-rinna för 125 kr. Det blev ju tre kronor billigare än som det nu var. Men därvid drogs ej i betänkande att där var troligen ej nå-gon, som lämnade lokal, värme och oro för ingenting ej ens för de tre kr. Men de stannade vid förslaget ändå. När jag på kväl-len fick veta utgången, gick jag min första sömnlösa natt tillmö-tes och jag kände att skolan var min livsuppgift. Gick därför till prosten Tullberg och omtalade vad som skett och bad om han ville hjälpa mig till Hörby för att taga examen, så jag kunde sö-ka plats på annat håll. Då säger prosten: "Ack du. Hörby är ej utgångspunkten. Jag skall ge dig betyg som du kan få plats på".

Minnen och hågkomster

Prosten var en man, som man kunde lita på, varför jag gick glad i hågen o väntade på utgången, och den fick man vänta på i sex veckor. Så en dag skulle byamännen infinna sig på visst klockslag i prästgården för att överlämna prästtione, som då skedde i natura. Så var och en bonde kom med det mått säd, som han var skyldig att lämna. Prosten var närvarande på magasinet för att övervaka mått och kvalite, vilket nog alltid var i bästa skick, ty oaktat en och annan egenhet var han mycket avhållen och respekterad.

När där var undanstökat med spannmålen, frågar prosten hur de hade det med skolan i Hilleshög. Den vilade och där var ingenting gjort för att få den i gång. Då frågar prosten: "Har ni något emot flickan?" "Nej" blev svaret. "Är där något annat ni ej tycker om?" Men ej heller det. Så blev tredje frågan: "Är det då blott penningen, som står er emellan". Ja, det var ej något annat. Prosten säger då: "Om ni ej betalar det som står er emellan, så tager jag och betalar det ur egen kassa, och så kan ni börja skolan i morgon".

Så avgjordes skolärenden på den tiden oaktat skolråd, kommunallagar och statsanslag samt därtill lagfaren auditör inom bysamhället.

Så började man skolan med undran var man kom till att lyfta de 72 kr, ty prosten hade sagt: "Om ni inte betalar". Men en månad därefter dog prosten och man stod inför en annan undran.

Hittills hade far uppburit ersättning för skolan genom auditören. Nu var hans son, August Tretov visepastor, men när statsanslaget på sommaren anlände till honom, skickade han bud till far och överlämnade anslaget till honom. Ännu var kvinnan o barnen ej med i räkningen när det gällde valuta. Dessutom var jag från början antagen under fars uppsigt. Så återstod att få ut det övriga på bysamling. Men där hjälpte inte ens auditörens uppmaning: "Vi kunna gärna betala, ty August sade att det var den bästa skolan". Men nej, deras beslut blev att de

72 kr. kunde vi kräva av prostens stärbhus, vilket vi naturligtvis ej bjöd till. En av männen tyckte kanske att vi kunde gått dit efter det hela, ty fastän det ej var mera än en krona o tjugofem öre han skulle ut med, så behöll han ändå de slantarna i egen börs. Så i stället för tillökning blev det ett hundra tjugio åtta kr. minus 1,25. Lyckligtvis varken sårades eller harmades vi däröver, utan tog det från den komiska sidan. Måhända prästernas erkännande var ett pansar mot sårande element.

Som ovan sagts dog prosten Tullberg år 1869, och pastorn, sedermera kyrkoherde August Tretov blev visepastor. Han visade stort intresse för skolan, besökte den ofta o ibland deltog i undervisningen. Det var även ett nöje att hålla examen inför honom. Han uppträdde då ganska familjärt bland barnen. Utdelade bokpremier ur egen kassa och under samtal med barnen lät han dem ibland själva bestämma, vilket av dem de ansåg framför de andra ha förtjänat ifrågavarande bok.

På hösten 1870 fick jag bud från den dåvarande nye kyrkoherden B. Hjelmkvist att komma till honom i prästgården. Just när jag stod färdig för att gå dit kommer auditör Petersson därifrån o uppmanar mig till att gå o framför allt inte glömma o tala om att jag kunde skriva. Men inte gjorde jag det ändå, ty kyrkoherden hyste nog ej något tvivel i den vägen. Men särskilt framhölls att han ville ha infört ljud-skriv-läsemetoden i församlingens skolor. Förstod därav auditörens iver att framhålla skrivningen. Det var första gången jag hörde den benämningen på metoden. I sammanhang med metodens införande ville Hj. resonera med mig ifall jag vore villig att genomgå seminariet i Landskrona, som just då begynte sin verksamhet o gav undervisning i nämnda metod jämte annat nytt i skolväg. Lärarinnan i Herslöv hade redan bestämt sig för det innevarande året, men Hj. tyckte att jag kunde vänta till nästa år.

När vi resonerade i hemmet över det där tyckte jag att det var nog så klokt att bege sig åstad med detsamma. Men auditören tyckte att det var för mig en onödig tidsspillan. Så Hj. före-

Minnen och hågkomster

slog att jag i stället kunde bevista en fyra veckors kurs i Jönköping under sommarferierna, för att sätta mig in i det nya på småskolans område. Det förslaget glädde mig mycket så jag förberedde mig till färden. Främst låg naturligtvis den där metoden mig i hågen, varför jag tänkte att här är kanske någon literatur i den vägen. När förfrågan därom gjordes på bokhandeln, visade de mig en läsebok, som då var antagen i Landskrona småskolor. Däri hänvisades till Småskolan av Fredrik Sandberg. Så köptes den boken, vari fanns ledning ej endast angående ljudskriv-läsemetoden utan även i den primära räkningsundervisningen, åskådningsövningar och undervisning i kristendom. Således ett seminarium i miniatyr. Läste och förstod att det var just det nya, som om jag minnes rätt kommit från Norrköping till Landskrona. Insåg genast metodens fördelar, varför jag började praktisera den med detsamma. Således två terminer innan de första eleverna från Landskrona seminarium gick ut för att bekämpa stavningsmetoden. Men alla hade ej mod tillräckligt därtill eller kanske av bekvämlighetsskäl gick i gamla hjulspår.

När då ett läsår var gånget blev ljudmetoden och sammanhanget därmed bedömt på examen, vilket utföll till dess fördel, och Hj. glädde sig över att metoden redan kommit till användning i en av församlingens skolor. Men oaktat det blev jag ändå ensam därom under aderton terminer (undantag måhända något år vid Hildesborg, ty där var då så ofta ombyte på lärarinnor) under vilken tid man då o då fick emottaga smärtsamma hugg, men stod ändå fast. När så den första normalplanen ut-sändes först på året 1879 och däri framhölls att om möjligt ljudmetoden kom till användning var segern vunnen åtminstone för höga vederbörande. Men där lämnade jag av tvingande skäl småskolan men ej utan smärta, fastän jag med fullkomligt fri vilja sökt och erhållit en högre klass.

När jag vid 62 års ålder slutat min tredje plats o lämnade hembygden blev slutsumman, att jag alltid kom till att känna

Elna Hansson

mig hemma och höra samman med Herslövs församling, ty där hade jag fått andlig och lekamlig näring. Där hade jag arbetat, kämpat o lidit, där hade jag varit vittne till en hel del småsinne, men där har även mycket förtroende, vänskap, tillgivenhet och välvilja kommit på min lott. Sist men inte minst de många förtroendefulla barnaögon som blickat upp till lärarinnan, varmt hennes sinne, hjälpt henne att glömma bekymmer och oförrätter samt givit stöd åt tankens och känslans vingeslag så det gått lättare mot höjden mot ljuset.

Den 29 april 1932

Elna

Skolminnen från Hilleshög

Per Nilssons änka, Ingar Jönsdotter å Nr. 8 Hilleshög, berättade vid några o 80 års ålder ungefär så här:

En av dagarna skolan var hos oss o jag stod i spisen o lagade till middagen hördes inne från stugan en av de små högljutt gråta. Öppnade dörren för att se efter vad som stod på därinne o då var det Måns Ols Ana, en grebba till den förnämste bonden i byn, som var olycklig över att ej ha lärt ett psalmvers utan-till, varför hon måste stanna inne när de andra barnen blevo fria. Jag bad för grebban, men mästern svarade blott: "Själens skall först ha sin spis".

Den ovannämnde mästern hette Peter Baur, var son till en smed i byn, var krympling i ena handen och var byns siste "hyre", d. v. s. han vaktade byägarnas djur på den gemensamma betesmarken den s. k. fäladen, under de första åren på 1800-t. då enskiftet pågick.

Minnen och hågkomster

Det synes som Peter Baur på sin tid varit en nitisk och kun-
nig person på sitt område. Av ovanstående kan man förstå att
de första åren han sysslade med undervisning gick skolan om-
kring i gårdarna. Men 1821 byggde han eller hans far ett bostads-
hus öster om landsvägen ungefär mitt emot nuvarande sydligas-
te stathuset vid Gamlegård. Där höll han troligen skolan efter
den tiden så länge han orkade med arbetet.

Ungefär i mitten på 1830-t. omnämnes en lärare i Hilles-
hög med namnet Jonas Bleck. De som hade lätt för att inhämta
vad som fordrades tyckte om honom som lärare, men han var
nog tämligen hårdhänt mot de mindre begåvade, vilket då an-
sågs vara fullkomligt rätt, ty de förstnämnda sade blott om en
dylik kamrat: "A, han var så dum så Jonas Bleck höll på o dra
örat av honom". Personen i fråga berättade själv därom och
sade: "Den sakeren höll på o dra örat av mig". När så far om
morgonen observerade hur jag såg ut, sa han: Du blir hemma o
är fri från skolan i dag, och så blev det slut med skolgången hos
honom. Bleck stannade nog ej länge utan flyttade på annat håll.
Har sett samma namn ungefär vid samma tid i gamla lärare av-
handlingar inom Björnakulla församling.

I juni 1842 var där en Karlsson, som undervisade. Samme
Karlsson var även lärare i Säby någon tid. Slutligen hamnade
han i Borstahusen, där han blev första offret för koleran 1853.

Efter 1842 års skollag blev Herslövs folkskola till, vilken
alla församlingens skolbarn hade tillträde, men det var eller åt-
minstone kändes som en plikt att lära barnen läsa innan de sän-
des dit. Detta skedde vanligtvis i hemmen men en och annan
tyckte nog att det blev litet mera regelmässigt om de lärde och
övade sig i läsning, hos någon utomstående. I Hilleshög blev
det Peter Bours änka, som upptog detta arbete med de små i
samma hus där hennes man utfört sitt verk. Hon höll på där-
med till omkring år 1860 mot en ersättning av sex skilling (13 öre)
i veckan för varje barn. Det var alldeles fritt vilka som ville

skicka barn dit såväl som när eller hur länge det skedde, allt var en privat sak.

Den som nedskriver dessa rader gick några veckor i skolan hos denna gumma och minnes en del från den tiden. Först gick vi genom ett större rum, som troligen användes till skola på P. Bours tid, men under min skolgång där beboddes det av en statfamilj. Sedan kom vi in i ett mindre rum, som låg åt öster och åt det hållet hade ett litet lågt par fönster. Rummet var nog ungefär 4 meter långt o kanske 3 meter brett. På den södra kortsidan var en lång pall varpå de minsta barnen sutto så de kunde ha fötterna på golvet. De andra sutto på en smal bänk utmed östra långväggen. Vid den norra sidan hade gumman sin säng o framför denna satt hon vid sin spinnrock o spann. Något bord fanns ej som barnen kunde använda och det behövdes ej heller för undervisningen, ty där sysslades ej med annat än läsning. För den som hade lärt sig något i den vägen i hemmen, vilket var ganska vanligt, lästes blott katekes o psalmbok. Någon egentlig utanläsning förekom ej utom katekesen. Läxan däri lärdes vanligen i hemmen och gumman hörde upp den allt efter som ett o ett barn kom fram med sin katekes för att bli hörd på stycket, som det trodde sig kunna läsa upp utan bok. Då läste gumman upp frågan ordagrant och barnet svaret mycket noga ord för ord som det förekom i boken. Övning i innanläsning gick till på så sätt att man började på psalmboken o tog, åtminstone de mera försigkomna, en psalm åt gången o såg då först över om där var något ord, som man ej själv kunde klara. När ej något dylikt förekom satt man tåligt o väntade tills där lämnades plats av ett annat barn vid rocken. Gick då fram och läste upp psalmen för gumman under det hon alltjämt spann eller samtalade i fall där var någon besökande. Sedan var det till att fortsätta på samma sätt timme efter timme. En och annan a b c darie, som hade särskilt svårt med bokstäver o stavning satt närmast gumman, så kunde hon utan stor tids-spillan säga dem namnen på bokstäver och höra dem stava o

Minnen och hågkomster

lägga samman. De barn, som hade svårt för att komma i håg, nöp hon i örat så där blev rätt fula märken. Någon annan slags bestraffning minnes jag ej.

Min skolgång hos denna gumma var nog ej lång, ty jag minnes att en moster sade till min mor: "Varför låter ni Elna gå där i skolan, hon läser bättre än den kärringen". Och däri hade hon nog rätt, ty ett barn hade en på sin tid förbättrad s. k. abc bok vari förekom ordet tusch. Barnet frågade gumman angående ordet och svaret blev att det skulle läsas husick. Boken i fråga hade vi även i vårt hem, utom den vanliga med den värpande tuppen på sista sidan, varför jag visste hur ordet skulle läsas o därför talade om för far hur undervisningen var given i skolan. Far säger då: "Prat, där är ju ej mer än en vokal". Men att sch var tecken för ett ljud blev jag ändå ej klok på.

Härmed är skolminnena från Hilleshög slut tills jag först på året 1864 blev lärarinna i byn.

~~1 mars 1932~~

Elna

Minnen från Herslövs folkskola

Den 15de januari 1859 skickades jag och min då ej fullt nioårige bror till Herslöfs folkskola. Där var ju ett betydligt större rum än hos Bengta Baur, men så var där också tolv a fjorton gånger så många barn församlade. Dessa sprungo huller om buller o i mitt tycke vållade ett gräsligt oväsen. Men klockan åtta syntes mäster i dörren o alla skyndade till bänkarna, som voro plaserade utmed norra, östra och södra väggarna. På västra väggen var kakelugnen och utgjordes av de fem järnplattor, som bildade en s. k. uteläggare. Den ena sidan hade en springa tvärsöver, så man kunde se eldskenet inne i ugnen. På samma vägg fanns även ett stort skåp där matkorgar o pojkarnas mössor hade sin plats. Något annat i den vägen behövdes ej, ty några

särskilda ytterplagg gagnades icke o flickorna voro klädda i sina sjalar o kläden inne såväl som ute.

När mästern efter inträdet besteg katedern, som hade sin plats vid östra väggen, var där tämligen tyst o bön hölls o psalmsjös. Så hade barnen var sitt nummer, vilket skulle besvaras med ja av dess ägare när de räknades upp. Därefter gick läraren från det ena barnet till det andra salen runt då de skulle hålla fram händerna, så han kunde se om de voro rentvättade eller ej. När detta var undanstökat utsågs monitörer, som placerades ut på olika platser i salen, till vilka de andra barnen skulle gå för att låta dem höra upp sina självtagna läxor emellan som de satt på bänken vid väggen o frivilligt läste på läxa eller gjorde ingenting. När så morgonläxorna voro upphörda bildades halvcirklar framför väggbänkarna, där en monitör tog plats och endast han o de två barnen, som voro närmast bänken kunde sitta, de övriga i gruppen fingo stå o hålla sin psalmbok eller nya testamentet i handen, några andra innanläsningsböcker fanns ej. Under tiden skulle de ju följa med kamraternas i flesta fall knaggliga läsning. Utom läsning övades även stavning. Monitören försågs då med en rektangelformig tabell på ungefär två decimeters längd. Där förekom ord lämpliga för stavning, av vilka monitören utvalde vad som föll honom in och förelade än det ena barnet i cirkeln än det andra att nämna bokstäverna i stavelser o efterhand sammanlägga dessa tills ordet blev helt. Där var ganska fritt inom monitörssystemet. Den som var omtyckt o ansågs för att vara snäll o godmodig, samlades de andra barnen omkring för att bli hörda på sina läxor. Däremot de, som var mindre omtyckta måste ibland ropa på dem som skockat sig på annat håll, och då var det till att lyda om det än skedde motvilligt.

Ett par minnen visar huru fritt det för övrigt gick till. En morgon stod en skara omkring en monitör och en livlig pojke hördes på fjärde budet. Det lästes upp med en sammanhängande fart och slutet blev med tillägg: ohavademförögonenvade-

Minnen och hågkomster

rätt; och så skrattade han tillsammans med hela flocken. Under en innanläsningstimme var där en flicka i en av cirkelarna, som sade: "Här är ingen som läser ordentligt innantill mer än du o jag". De andra i cirkeln pep o gnällde var o en på sitt sätt. En gång var där en av de mindre omtyckta monitörerna, som hade stavningen om hand. Han höll sig ej alltid till tabellen utan förelade ord allt annat än passande o då nekade åtminstone flickorna att stava dem. Var där något ord, som särskilt roade så kunde där ibland bli ett gott skratt inom cirkeln. I fall mästern Landström då var i närheten halades den han ansåg mest felande utan vidare till skamkroken, som var emellan skåpet och kakelugnen.

En och annan gång plaserades vi för skrivning omkring två rader långa bord mitt i salen. Vart och ett barn fick en förskrift att rätta sig efter, men om de ej lärt de skrivna bokstäverna förut fick de själva försöka taga reda på vad det var för ord, som skrevs. Det stora alfabetet var målat överst på svarta tavlan, som hängde över katedern, så det var väl meningen att därav hämta någon ledning. Några av de största barnen sysselsattes även med räkning. Så fick även några av de största pojkarna undervisning i geografi. När så skulle ske satte mästern sig på en stol, och pojkarna stod i flock omkring honom. Där undervisades blott efter bok, ty någon väggharta fanns nog ej i skolan före 1860. Någon gång höll mästern Landström s. k. katekisation. Då satt vi alla runt omkring vid väggarna i salen under det Landström gick från det ena barnet till det andra och ställde frågor till vart och ett angående något innehåll i katekesen. Att därtill fordrades en rundlig tid kan man förstå när vi voro 120 barn i skolan, någon egentlig undervisning kunde där ju ej bli tal om utan troligen avsåg det blott att höra efter om de uppfattat något av det de lärt o rabblat upp för monitören.

År 1869 undervisade vikarierande läraren Svensson där och med honom kom stor förändring i skolan. Då anskaffades s. k. skolbänkar, visserligen ej tvåsittiga men ändå betydligt

bättre än vad det varit. Monitör systemet försvann delvis, så endast de barn, som stod på småskolestadiet undervisades av monitör, med dennes tidsförlust och allt annat än trevliga samsättning. Denna återstod av lankastermetoden försvann troligen vid småskolornas tillkomst.

Barnen fingo gemensamma läxor både många o långa, som läraren själv hörde upp. Detta gick någorlunda till såsom förut när katekesläxor hördes upp, nämligen frågan lästes upp ordagrant i bok, och barnet läste upp svaret lika ordagrant, som det förekom i boken. Något liknande gick det även tillväga i andra ämnen t. o. m. i språkläran där minnet övades men förståndet hungrade.

Så kom Ljungberg 1865. Då blev där återigen omkastning i skolan. Sistnämnda år kom ut en förordning att man ej skulle förelägga ett barn något stycke till utanläsning, utan att dessförrinnan ha förklarat och redogjort för dess innehåll, så det blivit av barnet med förståndet uppfattat. Ljungbergs läggning låg åt det hållet, så han gagnade nog, efter allt att döma, tiden till att söka väcka förståndet till eftertanke o barnen till att själva söka förkovra sig i kunskaper. Och då blev där troligen ej mycken tid över till att höra upp ordagranna utanläxor hälst vid den tiden på året då där var rätt mycket över ett hundra barn.

Svensson sätt att gå tillväga var naturligtvis lättast att förstå och i allmänhet tänktes nog att när de gått igenom så mycket i läxväg så kunde de det också, men däremot var Ljungbergs sätt svårare att uppfatta. Och det är nog ej lätt varken för samtid eller eftervärld att rättvist bedöma, vilket som var mest fruktbarande. Männe icke den ifrågavarande utanläsningen blev lika mycket överskattad, som motsattsen blev underskattad. Det är ju även så att omdömen i hem o i allmänhet ofta borttaga välsignelsen av skolans arbete.

Privat undervisning, som givits efter slutad folkskola blev ofta högre uppskattad, men när man betraktar en vacker fasad, vem tänker då på grunden varpå den vilar.

Herslövs första kvinnoförenings tillkomst och utveckling

Under de första åren på 1870-t. höll folkskollärare Ljungberg och kantor Lundgren, frivilligt utan ringaste ersättning så kallad aftonskola eller såsom de även kallade den fortsättningskola, där de bildade en fingerad kommun med stämmor o vad dit hör. Den egentliga eliten infann sig varje tisdagskväll under vintermånaderna, då de särskilt övade sig i svenska språket, räkning, skrivning och vidare vad som hör till skolans arbete. Lördagsaftnarna höll Ljungberg enkla men djuptänkta föredrag, vanligen över ett sammanhängande ämne såsom sanning, frihet och dylikt. Efter föredraget framträdde den av eliten för kvällen valde ordföranden och framhöll ämnet, som var på programmet för kvällens diskussion. I denna deltog även de som blott då o då kom för att höra föredraget och lyssna till sången av dåvarande sångförening. Diskussionerna voro rätt livliga både i allvarsam och humoristisk stil. En gång diskuterades frågan: Kan kvinnan verka för det allmänna inom samhället? Frågan besvarades med ja. Därpå följde frågan: Huru skulle detta lämpligast kunna ske? Svaret blev: Genom bildande av en kvinnoförening, som tog detta till sitt mål. Så blev frågan vad åtgärder de kunde vidtaga för att åstadkomma en dylik förening. Slutet blev att där utsågs en tremannakommite, som skulle komma med vart sitt förslag för att därav göra ett sammandrag, som å skolans vägnar skulle sändas ut till församlingens kvinnor med uppmaning att bilda en förening med framhållet syftemål.

Bland gammalt pappersskräp fanns en bit papper varpå en yngling, av den nämnde kommiten, på prov kastat ner någ-

ra tankar i följd av den åtagna uppgiften. Dessa äro av följande lydelse: "Till de bättre lottade kvinnor inom Herslövs församling framhålles ödmjukeligen om de vilja bilda en förening, som med sina råd tillhandagick förestånderskan vid fattiggården och åtaga sig uppsikten av de saker och ting, som de bättre förstå handleda än männen. Och torde godhetsfullt ursäktas att här påpekas några av de saker och ting varinom fortsättningskolans ledamöter tro att kvinnan skall kunna verka. Huru matlagningen och fördelningen av maten på billigaste och bästa sätt kunde ske, tillhandahålla och tillse handaslöjden inom fattiggården och även styra om klädespersedlars anskaffande för hjonen och vidare att tillse tvätt och renhållning inom fattiggården. Om ni hedervärda kvinnor även genom vänliga och uppmuntrande ord ville visa eder välvilja och deltagande för dessa armodets barn, som ödet ställt utanför ägandets lustgård, och därigenom förljuva deras dagar, ty det torde ej vara obekant huru vänliga och uppmuntrande ord äga en klang, som anslår själen och kommer hjärtats strängar att vibrera starkare än som fallet är vid det befallande ordets bestämda ton, och även tillse att de flickor, som uppfostras inom fattiggården får en god och ändamålsenlig uppfostran, så att de en gång bli dygdiga och goda medborgarinnor".

Huru mycket av ovanstående blev struket av ynglingen själv eller vid sammandraget är ej känt, ej heller hur det vidare utformades. Det var ej endast fattiggårdens tillsyn skolan ville framhålla, utan även annat som angick det etiska och praktiska inom samhället. Minnes särskilt att där framhölls om de ville åstadkomma kvinlig slöjd för folkskolans flickor, vilket ej förekom där på den tiden.

När allt var klappat o klart inom skolan för saken skickades ut cirkulär för medlemsanteckning till den blivande föreningen. Där blev rätt många namn och fru Hjälmkvist anmodades att sammankalla, och Herslövs första kvinno förening blev

Minnen och hågkomster

bildad. Sammanträdena hölls i hemmen första måndagen i varje månad.

Försök gjordes flera gånger att få intresset och inkomsterna förlagda utom församlingens landamären, men där var alltid någon, som tog i rodret och styrde kurs i den från början intagna riktningen. Men uträtte den något egentligt inom församlingen? Utom penningehjälp och konfirmationsdräkt till behövande påskyndade den möjligen flickslöjdens införande något år. Två av medl. blevo på kyrkostämman valda till att ha uppsigt i fattiggården och över flickslöjden. Auktion hölls en gång varje år på av medlemmarna skänkta saker. I flera år anordnade den gemensam skolutfärd, vilket förut ej förekommit. Vid 1860-t. ingång fanns en träspann med vatten inne i skolsalen och däri en träslev, varur barnen drack när de ville släcka sin törst, och det var måhända inte bättre i början på 1870-t., ty kvinnoföreningen köpte då, till de fyra skolor, som då hade egna lokaler, vattenkannor av koppar jämte små metallbägare att dricka ur. Under skolarbetet led barnen av solljuset, vilket gav anledning till en förfrågan hos skolrådet om de ville anskaffa rullgardiner till fönstren, men det ville de inte. Då köpte föreningen de behövliga gardinerna till nämnda skolor. I stället för vattenkanna skänktes till Hillesh. småskola fem kronor till inköp av barnsagor och d. l. som barnen skiftesvis kunde taga med till hemmen, vilket lärarinnan av erfarenhet visste att d. l. lästes gärna.

Detta var en ganska blyg början till skolbibliotek men det var dock en början. Detta skedde under första hälften av 1870-t. Först på 1880-t. beviljades efter en del motigheter ett hundra kr. till inköp av barnlitteratur, som blev grunden till det på sin tid kallade barnbiblioteket. Några år därefter erhöles efter ej ringa motstånd, tio kr. till inköp av böcker, rörande kvinnans verksamhet, till sockenbiblioteket. Efter nuvarande förhållande synes dessa summor nästan löjliga, men när församlingen ej beviljade en enda krona för inköp av böcker därtill, så var det ju ändå något, dessutom voro böckerna ej så dyra på den tiden.

Inom parentes sagt försökte ett par intreserade att få medel till inköp av böcker genom att bestämma fem kr. skatt för varje lös hund och använda denna inkomst till sockenbiblioteket. De lyckades få förslaget igenom på kyrkostämma men denna blev överklagad och följden därav blev, att mopsarna fingo gå lösa utan att därför erlägga skatt och biblioteket utan medel till inköp av böcker.

Lundgren o Ljungberg voro de ledande vid föreningens tillkomst, och intresserade sig o gav den sitt stöd när tillfälle gavs, så länge de levde. Det var ej endast så att säga materiell hjälp föreningen hade i sikte utan kanske främst hoppet att möjligen väcka någon slumrande kraft till medvetet samarbete rörande livets allvar o ansvar i det vardagliga livets allehanda. I dylika fall fäster man sina förhoppningar vid ungdomen, varför Lundgren framhöll på ett sammanträde om föreningen ville påverka förhållandena så att en aftonskola kom till stånd, där de vuxna yngre kvinnorna möjligen kunde förkovra sig i vetande, vilket ju endast kunde ske på frivillighetens väg, både från de givande såväl som mottagande. Detta var först i dec. och frågan skulle gå vidare under julen för att vinna anslutning. Men, o ve! Vanligtvis vann Lundgren gehör, men denna gången mötte han ett motstånd, som använde hånets o löjets gissel. Lundgr. vredgades högeligen över att hans och medhjälparens offervilja mistyddes och bemöttes på ett dylikt sätt. Frågan om aftonskolan föll och kantor Lundgren dog i sept. 1876. Men tanken, som genom honom uttalades levde och utvecklades till att om möjligt förmå unga kvinnor till att bilda en förening med liknande mål där var och en kunde bli den givande genom meddelanden av egna erfarenheter. Efter ett decennium kom frågan i denna form återigen fram inom föreningen och man vågade försöket den tredje januari 1886. Efter ett längre anförande blev denna förening bildad nämnda dag och antog namnet Enigheten men kunde ej hålla samman längre än till sommaren 1888. Under sistnämnda år vilade den förstfödda före-

Minnen och hågkomster

ningen i väntan på upplösning i dec. då de skulle samlas för att fatta beslut angående kassan, som uppgick till mellan två a tre hundra kr. Särskilt gällde det om minst 200 kr. av kassan skulle överlämnas till barnbiblioteket, varav räntan skulle användas till hjälp åt bibliotekets underhåll. Detta bifölls och återstoden av kassan delades ut före julen till en och annan, som var i behov av en liten slant.

Så stod man utan kvinnoförening, som huvudsakligen hade sitt mål inom församlingen. Av en händelse blev där några kvar efter sammanträdets slut, och en av dem uttryckte sin saknad inför det skedda. Då kom värdinnan för dagen fram med förslaget om de närvarande skulle försöka bilda en förening med byggnadskassa som mål. – En ej uttalad tanke var att denna möjligen kunde bli en sammanhållande länk. Det lyckades att åstadkomma en förening, som hade sitt första sammanträde den andra februari 1889 och har oavbrutet fortgått och fortgår än när man skriver 1932. Föreningen antog namnet Verksamhet men detta har sällan använts.

Förhoppningar angående föreningen

Under alla åren har ett hopp varit fäst vid föreningen att den möjligen under tidernas lopp skulle kunna utvecklas till att väcka någon slumrande kraft till medvetet samarbete rörande livets allvar och ansvar. Den meningen tränger nog allt mer och mer fram bland vårt folk att vi alla böra medvetet taga del i vårt folks andliga lyftning till ett högre plan och därunder ha till mål att få det vardagliga livet under kristlig belysning in i kristlig anda. Här gäller ej frågan om jag kan, utan vad skall jag göra? Därvid ha i tankarna att gåvorna äro mångahanda men anden är en som verkar i alla och igenkännes särskilt hos den enskilde när den osjälviskt i tjänande kärlek vill ge det bästa av sitt väsen åt hem, samhälle och fosterland.

De bekanta orden : "Gören bättring", lärar att anlag finnes inom oss till bättring, men de innehålla ock en fordran till vilja och handling i den riktningen. De citerade orden gälla folken såväl som de enskilda och därinför gäller nog frågan: Vad kunna vi (här menas huvudsakligen kvinnan) väl göra? Genom telepati och suggestion äro vi ofta kanske oftare än vi tro beroende av andras och andra av vårt tankeliv. Med tanke härpå skulle vi kanske kunna genom medvetet samarbete förbättra något på det området. Om man tänker sig den enskilde såsom en radioapparat både som avsändare och mottagare, så står man inför den tvåfaldiga uppgiften att ge akt på egna tankar såsom utsändare och såsom mottagare av utifrån kommande. Detta är ju ett sätt för att komma till självkännedom, vilket måste ske för att kunna gå framåt på bättringens väg. Detta är för den enskilde, men när det gäller ett helt folks självkännedom till bättring på tankelivets område kan man nog med skäl fråga: Vad kunna vi väl göra? Den, som har vilja till träning på detta område kan nog taga den maningen åt sig: Kan du inte göra vad du vill, så gör det lilla du kan. Om dessa små som känna sig maktlösa inför ett helt folk slöto sig samman omkring det enda målet att träna och kämpa för tankelivets höjande i det vardagliga livets allahanda, kunde de måhända draga något strå till stacken under det de försökte stödja varandra med iakttagelser, erfarenheter och möjligen få starkare krafter och verkliga förmågor att någon månad eller månader genom pressen träda fram inför folket med ifrågavarande och på så sätt samtidigt hålla det uppe i blickpunkten, i allt så länge som möjligt hålla sig utanför grupper, kårer och partier.

För dem, som har ordet och språket i sin makt är här nog mycket som kunde sägas och läras angående tankens makt både inåt och utåt, såsom mottagare och avsändare, till och från närmaste omgivning, såväl som till o från dem, som leva under andra förhållande.

Minnen och hågkomster

En tanke har nog gått igenom tiderna och inte minst i nu tid, nämligen om Guds vara eller inte vara. Där är nog ej liten suggestion med i negativ riktning inför svagare krafter. Vid 16 års ålder var där en tvivlande trettonåring, som ställde frågan till mig: var skulle Gud kommit ifrån? Innehållet i svaret blev i korthet: Jag tror. Vid åttio års ålder kom samma fråga till mig från en femtioåring med tillägg: Kan man ej svara på den frågan kunna vi lika gärna leva utan som med Gud. Denna gång blev svaret följande vars innehåll under tidens lopp plockats upp från de rikes bord.

När människan söker efter livets yttersta grund måste t. o. m. den lärdaste blad de lärde därinför erkänna jag vet ingenting, och vad som ligger bortom vårt vetande blir föremål för människans tro.

Under sökandet efter det egentliga universum har tron under tidernas lopp hos individen såväl som hos folken och särskilda sammanslutningar haft och ännu har så olika föreställningar. Detta har givit anledning till tvivel, och ett uppriktigt tvivel grundat på verkligt sökande efter sanningen leder till en fastare tro. Inför kunskapens frukter ha många trosföreställningar måst vika men troligen leder det till en allt klarare uppfattning om det som vi kalla Gud. Jag säger vi kalla, ty namnet är ju ej det egentliga. Zeus, Jupiter och vad det än må vara är blott olika benämningar under vilka människoanden sökt en högre intelligens. Vilka äro frukterna på kunskapens träd, som leder till denna uppfattning? För det första veta vi att materien är universell och det samma är det med energin. När det nu är vetenskapligt bevisat att materia och kraft äro universella och intelligensen yttrar sig i kraft, så är ju även denna universell. Den som vill förneka detta på grund av att ingen vet hur denna intelligens uppkommit, så frånsatt denna intelligens är det ju detsamma med materien och denna vill väl ingen förneka. Så

tala vi om blommornas intelligens, djurens intelligens och människans intelligens. Varför ej högre intelligens?

Vill ej gärna tro att någon med allvarsam eftertanke kan påstå att mänskligheten på detta rullande klot är i besittning av det högsta intellektet i världsalltet. Vill hellre tänka att efter ett noggrant begrundande av det stora såväl som det lilla inom vårt observationsområde instämmer med Nat. Beskov i vad han säger i 501 ps. vers 1: "Tränger i dolda djupen ner Tanken, som söker och spanar. Finner jag vad mitt öga ser. Spår av en vilja, som danar".

De som ej vilja eller kunna med sin tanke tränga ned i de dolda djupen och där finna spåren av den danande viljan, skulle man kunna ställa inför en tydligare bild.

Om man t. ex. betraktar ett urverk och söker efter yttersta grunden till dess uppkomst, så finner man urmakarens danande vilja. De oinvigda i verkets mekanism måste erkänna, det där går över vårt förstånd, och i förhållande till det verket urmakaren betydligt underlägsna. Men inte förneka de honom för det de ej fann annat av urmakaren än tankarna i hans verk.

Uret har ju ej medvetande och om man tager det klokaste av våra husdjur, hunden, och får honom till att blicka in i ett urverk, så kan den ändå inte utläsa en människotankes ordnande hand däri. Där måste vara en likhet emellan tanken i handling och tänkandet som uppfattar den.

Om man så betraktar en växt och forskar i dess liv, så finner man hur vist allt är ordnat för det lilla ofta oansenliga fröets tillkomst och skydd, vilket innesluter i sig ett liv, som inte kan dö. Häri ser man ju en danande vilja, som kanske även kan uttryckas så, en tanke i handling, inför vilken människan ödmjukt måste erkänna, därvidlag förmår jag intet. Men med litet eftertanke lär hon inse att där måste vara någon likhet emellan denna danande vilja och henne själv eftersom hon kan spåra en tanke i dess verk. Detta har ju en gång blivit uttryckt så: Vi skapades till Guds beläte när Gud inbläste livsande i stoftet. Män-

Minnen och hågkomster

niskan blev något av Gud själv, ett med honom medvetet väsen, vilket förnimmes av oss, när våra ädlaste avsikter bli oförstådda, misstydda, hånade o föraktade och vi då känna i vårt inre, där är ändå en som vet det och detta ena är det universella medvetande, som upptager och låter det ädla inom oss leva för kommande tider och måhända uppstå hos andra individer för vidare utveckling och framtida gagn.

På 1600-talet uppstod den tanken hos en person: Mänskligheten är en organism där var och en personlighet har frihet på sitt område. Sedan dess har nog ej så få antagit denna tanke vara en sanning. Om vi då gå ut därifrån till den enskilda människan, så är ju även hon en organism sammansatt av en nära nog oräknelig mängd celler, där var och en av dessa har sin uppgift att fylla och rör sig fritt på sitt område efter bestående lagar. Här har funnits och troligen ännu finns de, som påstå att var och en cell har sin lilla hjärna. Om så är skulle de måhända förnimma att de leva och röra sig inom en organism vars intelligens är deras egen betydligt överlägsen. Om vi nu likna den enskilda människan vid en cell i den stora organismen mänskligheten, så skall nog den som vill finna, att vi leva röras och hava varelse inom en intelligens, som är vår egen oändligt överlägsen. Kristus kände sig vara ett med denna intelligens. Han säger ju om sig själv: "Jag och Fadren äro ett. Jag är i Fadren och Fadren i mig. Den mig ser han ser Fadern". Jesus lärde människorna att Gud ej höll sig på avstånd på en för dem okänd ort utan var mitt ibland dem. Han lärar ju: "Himmelriket är hart nära. Guds rike är invärtes i eder".

Många ha meningarna varit och ännu är om Kristi person, men skulle de männe ej kunna enas i den uppfattningen, att mänskligheten fick genom Kristus ett större tillskott av andlig kraft än vad före eller senare skett genom någon personlighet i tiden.

Den enskilde, som häri instämmer och med innerlig önskan beder, att denna kraft måtte bli det centrala i hennes andliga liv

Elna Hansson

och må komma till uttryck i vardagslivets allahanda, skall nog någon kanske mången gång finna sanningen i psalmistens ord: Du genom Kristus allt förmår som själv dig mäktig gör, när dig hans ande leda får och dig hans kärlek rör.

Ea

Minnen och beskrivningar från hemmansdelar i Hilleshög

Anders Åkesson från Huvudstorp köpte 1782 den delen av N: 1, som nu äges av Henrik Anderssons dotter o dotterson. Denne hade ej egna barn men upptog en fosterdotter, som spårlöst försvann. Upptog därefter en systerson, som eget barn. Denne hette Nils Bengtsson. Han gifte sig med Henrik Hanssons dotter å N: 8 Herslöv. Deras dotter Bengta ärvde N: 1 Hilleshög. Hon var gift med Anders Pålsson i Dagstorp, dog i unga år och efterlämnade tre söner av vilka Henrik vid myndig ålder övertog den ärvda egendomen.

En del av N: 2 ägdes någon tid av en man med namnet Nils Sörensson. Han hade blott ett barn, ansåg sig själv för att vara mycket rik och yttrade i övermod däröver: "Jag vet min dotter Pernilla kan inte bli fattig". Men oaktat det blev hon fattighjon och vistades någon tid före sin död i församlingens kommungård. Men hon var rik ändå, fastän ej i faderns mening, ty hon var nöjd och glad. Hon sade: "Jag har så gott här". Hon kunde ej varit belåtnare om hon vistats i ett kungligt gemak. Samme man brukade säga ibland under det han rörde vid metallmynt i fickan: "Har man i lomman det som klinger får man den som springer".

Boställets byggnader låg vid enskiftet nedanför sluttningen, som väl den dag i dag är kallas Flädabacken. Den del av egendomen, som ligger mellan Gamlegård, Tingsvägen och landsvägen var inhägnad med stengärde och jordvall ända inpå 1860-tal. Gärdet utmed landsvägen låg, där marken är i jämnhöjd

Minnen och hågkomster

med vägen, cirka 3 a 4 meter från diket. Jordremsan däremellan var avsedd för vägfärande dragares vila och utfodring. Inom inhägnaden låg utom Bostället N: 16 och tre frälsehemman. De senare nu hörande till Hildesborg. Bostället uppbyggdes på dess nuvarande plats av arendatorn Per Sabelström. Då togs några närliggande ätthögar till fyllning vid bygget och den allmänna folktron blev att där spökades vådeliga i följd av att de ofredat de dödas ben. På sjuttioalet förstördes återigen ätthögar på boställets ägor av dåvarande arendatorn inspektör Andersson. Då grälades i tidningarna över det gjorda, men ingen tänkte på andra följder än missnöje hos fornminnesälskare och några kronors böter för vandalismens utövare.

Det ena frälsehemmanet inom förut nämnda inhägnad brukades av en man benämnd gamle Jöns Persson. Han var gift med en av Jeppa Eklands döttrar. Hon levde såsom änka många år i den gamla bostaden, som var den sista kvarlevan av de gamla frälsehemmanen i Hilleshög. Hon dog 1857. Denna kvinna sades varas gladlynt, vänsäll och därtill litet köpstavuren – herrskapsvan – vilken senare egenskap hon tillvunnit sig under vistelsen såsom hushållerska hos prostén Scharling. De sista trettio åren av sitt liv nämndes hon alltid för Mamma. Hon var mycket fattig och under de sista åren levde hon mest på allmosor, men höll ändå på sin värdighet. Hon sade ifrån att de fick ej åka henne som lik i vagn, såsom hon sett de gjort med fattiga från Hildesborg. Det var ett sätt för avlidna brottslingar, ej heller ville hon bäras i rep (så kallade hon ett senare bruk att bära i likhanddukar) utan det skulle ske på bår, vilket ock skedde. Det blev det sista liket i Hilleshög, som forslades på så sätt till griften.

En hos henne boende kvinna tog vara på vattnet varmed de tvättat den döda kroppen och oaktat det var mycket heta sommardagar och ett par stenkast från Tingsvägen, bar hon ändå det välförvarade vattnet ut till en öppning i gårdet varigenom likprocessionen nyss passerat och kastade ut det där. Detta gjorde

des i tanke att förhindra Mamma komma igen o se om sin stuga, ty över detta vatten kunde icke vålnaden komma.

De andra två hemmanen inom nämnda inhägnad beboddes av Jöns Persson den yngre och en benämnd Sväne. Den sistnämnde var gift fem gånger men var ej ledsen för det. Han brukade säga: "När en går bort med fyra fjela kommer en ann igen med gryder o kela". Samme man skulle köra till skogen och begav sig tidigt från hemmet en dimmig vintermorgon. Han körde timme efter timme och trodde sig vara ett gott stycke uppe mot skogsbygden, men när det dagades såg han till sin förvåning att han var blott utanför hemmets portar och endast kört runt på bydammens is. Troligen hade han ej tänkt på att vända en av vantarna, vilket ansågs som medel att bryta förtrollningen vid dylika tillfällen och hjälpa in på rätt väg.

Nordligaste hemmanet i byn låg å N: 4 där grunden till den gamla boningslängan ännu fanns kvar 1916, då såsom ruin efter branden föregående år.

Den siste ägaren till hela N: 4 hette Jöns Sjunnesson. När han avstod egendomen delades denna mellan sonen Ola och svärsonen Kristen Matsson från Saxtorp. Den sistnämnde hade sin bostad sammanbyggd med huvudgården västerut. Sedermera efter enskiftet byggdes den längre åt norr. Dessa byggnader nedrevs på 1840-t. och återuppbyggdes av Kristen Matssons svärson Nils Mickelsson, som köpt denna halvan av svågern Per Krestersson. När det blev Mickels tur att lämna egendomen kom den i hans sons Johannes Nilssons ägo. Denne återigen överlät gården efter en del år till svågrarna Knut Pålsson i Långeburga och Pål Olsson i Bårslöv. Av den sistnämndes son Johan Pålsson köptes gården, som nu bär namnet Lindegård, av fadern till nuvarande ägaren Magnus Olsson.

Ola Jönsson erhöll gamla bostaden och östra halvan av Nr 4. Denna tillföll hans söner Ola o Per. Den gamla gården med västra delen tillhörande jord köptes av Anders Tomasson från Fjäre-

Minnen och hågkomster

stad. Denne avstod stället till sonen Nils Andersson. 1880 kom det i N. Lundgrens ägo.

Den fjärdedelen av Nr 4, som ligger öster om landsvägen köptes av Kresten Pålsson. Han har till största delen bebyggt och odlat denna. Vid odlingen fanns en gravurna innehållande brända benskrivor, men ingen förstod att taga vara på dessa märkliga fornlämningar. 1847 brukades egendomen av foster-sonen Lars Hansson.

Mot slutet av 1700-talet ägdes N: 6 av den Svenska husar-släkten Lind. De hade tjänat som husarer i flera generationer.

Några år före enskiftet bytte Austadius sig till N: 7 mot ett hemman i Olstorp. Bönderna i Hilleshög voro mindre belåtna över att få en herreman in i deras krets, vilket de förut ej haft. Det blev också en allmän tro att han spelade en större roll vid enskiftet än vad som var rätt och tillbörligt. Hans dotter gifte sig med gästgivarens son i Glumslöv, kapten Peterson. Denne var en bister herre och trodde själv att han var i besittning av en ovanlig kroppsstyrka, vilket senare ännu på den tiden skattades högt. Därför ville han visa sina krafter så snart han kommit in i byamännens lag, vilket han gjorde på så sätt, att han lyfte upp en tunna brännvin och sade: "Skål 'blärbuga'." Sen drack han dem till ur sprundet på tunnan och bjöd de andra gagna samma bägare. Men endast två av dem bestod kraftprovet. Det var ett sätt på den tiden att roa sig.

Hans fru dog i unga år. Därefter blev en där vistande mam-sell Lignell fru i huset, men blev efter några år änka och gifte sig då med änklungen kyrkoherde Vännerberg i Herslöv. Hon tog då med sig enda styvbarnet, Janne Petersson, vilken där kallades prästens Janne, sedermera auditör Peterson. Genom arv blev han ägare till Gamlegård och genom köp av fabrikör Borg i Lund till Nygård. Auditör Petersson gifte sig med en fröken Tretov, vilkens namn upptogs av söner. Hans sterbhus sålde gårdarna till Sockerbruksbolaget 1888.

Elna Hansson

År omkring 1780 köptes N: 8 i Hilleshög av Per Jönsson från Kvärlöv för 2000 daler utgörande ett halft mantal, nu 56 tunl. I köpet ingick även ett kronogatehus, som betaltes med ett hundra daler. N: 8 brukades då av en person vid namn Ola Hansson. Han blev svärfar till den nye ägaren, Per Jönsson. Efter den sistnämndes död delades egendomen emellan hans svär-son Per Nilsson och äldste sonen Jöns Persson. Denne bebyggde södra halvan, vilken övertogs av hans son Per Jönsson, som sålde denna del till Gjörloff. Härav jämte N: 20 m. m. bildades Nygård. Så övertogs gården av fabrikör Borg i Lund som utvidgade den något genom att köpa ännu mera av N: 8. Den gamla bostaden å N: 8 revs ner 1876. Det var den sista av de byggnader i Hilleshög som uppfördes strax efter förut nämnda ödeläggelse. Å norra delen av mantalet finnes en källa, Algers källa, där människor offrat åt osynliga makter. En kvarleva därav levde kvar ända in på 1860-t. Då var det en person från Olstorp, som lade dit en sexstyver i hopp om att därigenom vinna hälsa. De offrande trodde nog att det var tillräckligt om gåvan var än så liten, ty där hittades blott av de minsta myntsorterna.

N: 9 ägdes vid enskiftet av Per Arvidss., som flyttat in från Billeberga. Det berättades att Austadius lockat honom till att begära skiftet och såsom följd därav måste han nöja sig med den av byamännen ansedda sämsta jordlotten utmed sundet.

Vid nämnda tid beboddes gatehuset N: 11 av en husar med namnet Rundal. Han jämte en del andra skånska husarer blevo 1788–89 utkommenderade på flottan. I slaget vid Svensksund var Rundal kajutvakt och passade upp kaptenen på en fregatt. Under slaget sköts denna i sank. När de alla hastade ifrån den sjunkande farkosten sprang Rundal ned i kajutan och räddade en läderväska vari kaptenen förvarade sin kassa. Med denna hoppade han i vattnet och simmande bland vrakspillrorna blev han upptagen till de andra. Ville så lämna den räddade skatten åt kaptenen. Men den sade: "Har du vågat ditt liv för den så behåll den". Han kom lyckligt hem till Hilleshög

Minnen och hågkomster

med den värdefulla gåvan, men vågade ej under så oroliga tider behålla den i hemmet utan grävde ned skatten, men ej bättre än någon obehörig person fann och tillagnade sig densamma.

N: 16 med Tommarp delades mellan tvenne bröder, Jöns o Måns Olsson. Den sistnämnde gifte sig med Nils Assarssons dotter Anna å N: 20 Hilleshög. Dessa följde med sin tid eller var måhända något före denna. På den tiden gagnades skaklar på vagnarna, men Måns Olss. skaffade vagn med linor o stång och kom med detta don till prästgården i "mögäcka" (dagsver-ke för att köra ut gödsel på åkern). Då sade prästen Vennerberg: "Hör du bonde, koppel o stång går över ditt stånd". År 1830 förbereddes deras son Ola till konfirmation. Då kom han en gång klädd i långbyxor. Detta tyckte prästen ej om o ansåg det för högfärd, ty knäbyxor gagnades på den tiden av både gamla och unga, och förbjöd honom med stränga ord att gå klädd an-norlunda än det allmänna bruket var, i det han sade: "Kommer du i långbyxor en gång till blir du hemskickad o kommer ej fram i år". Denne son dog i unga år och dottern Ana, som gift med Ola Perss. från Norrviddinge, blev enda arvtagare. Hon var den första brud i Hilleshög, som var klädd i krona o krans utan slöja.

På 1640-t. förlade den danska regeringen ett kavalleriregemente från deras tyska provinser hit till Skåne. Då erhöll en av dessa kavallerister, Lövendahl, halva N: 19 att bruka såsom lön för sin tjänstgöring. När så Skåne blev svensk provins fick inga skåningar tjäna i Svenska armen, men Lövendahl fick behålla den av honom brukade jorden vilken innehades av hans efterkommande till inpå 1880-talet.

Under oroligheterna mot slutet av 1600-t. dödades alla inv. å N: 20 utom en nioårig flicka. Denna blev då ägare till hela N: 20. Hennes efterlevande brukade hemmanet till inemot 1840, då Nils Assers son Asser sålde det till Gjörlöff.

I följd av att de stupade eller mördade blevo begravda på platsen, där skeletter fanns när de grävde till grunden för manbyggnaden på Nygård, var det givet att tidsandan framkallade en mängd mystiska tilldragelser. Därtill bidrog även att Gullhög låg i närheten där det allmänt troddes att en del troll hade sitt tillhåll, vilka ställde till en hel del obehag än här än där inom samhället.

Tron på troll och dylikt var där nog en och annan knipslug person gagnade till att skaffa sig fördelar igenom. Så t. ex. var där en dräng, som tjänade till auditör Peterssons 1860, som påstod att han ej kunde ligga i drängkammaren, för där ofredades han av spöken och blev sjuk, vilket troddes, så han fick enskilt rum. Detta gillades av hans medtjänare, men det gagnade nog hans egna intressen.

Så var där nog andra som gagnade tron på spöken till skydd för obehag de gjort sig skyldiga till genom försummelser eller begångna fel. Så t. ex. hände det en gång hos en granne till N: 20 att matmodern var borta en e. m. Under tiden hade drickat på tunnan försvunnit, vilken var nästan full därav på morgonen. Där blev noga undersökning efter orsaken, men allt var som det skulle vara. Då antogs såsom det enda möjliga att trollen i Gullhög hade länsat tunnan för drickat, troligen stödjande sig på sagan: När de osynliga trollen passade på att taga av vörten vid brygden, men överraskades av ett annat troll med orden: "Hälsa Syssla, Pyssla är död". Då kastades läderspannarna i vilka vörten skulle hämtas. Så även sagan huru troll eller tomtar försåg ett hushåll med dricka i tre års tid, vilket de ovillkorligen lika hemlighetsfullt hämtade på andra ställen.

Det hände en gång på N: 20 att där under ett åskväder hade kommit in på den kringbyggda gården ett djur med röd päls. Men inte tänkte de att det var ett djur som levde och dog på vanligt sätt utan det var en tordönepyssling, som guden Tor kastade sina viggas efter under dylikt väder. Nu gällde det att få den bort så fort sig göra lät, men det var förenat med stora

Minnen och hågkomster

svårigheter, och syntes nära nog omöjligt. Men så togo de bort en sten från grunden på en av längorna, genom vilken öppning de slutligen fick djuret ut, och då drog nog inv. på N: 20 en lättnadens suck. Det var ej så mycket pysslingen de fruktade utan fastmer dess närvaro såsom orsak till åskelds uppkomst förorsakad av Tors viggas.

Släktminnen

I veckan näst före jul 1676 kom befallning till Hilleshög och kringliggande trakter att där skulle brännas och förstöras så mycket som kunde förstöras och ej lämna något kvar åt danskarna, som då väntades komma och inkräkta på området.

Den dåvarande ägaren till N: 19 Hilleshög gömde silver och dylika värdesaker i ett gammalt ihåligt träd, som stod vid dammen i nuvarande Gamlegårds trädgård. Några av de då flyende inv. i Hilleshög kommo till Hallandsås och uppehöll sig där någon tid vid en plats, som benämndes Hålruged. När de efter flykten återkom till hembygden högg ägaren till N: 19 ned det murkna trädet och de där förvarade sakerna omsattes i värden, vilka användes till byggnader, som uppfördes ungefär ett stenkast sydost om Gamlegårds magasinslänga.

Troligen under religionsoroligheterna strax före eller under Karl IX regering flydde tvenne bröder – en av dem var präst kanske båda – från Östergötland ner till det då danska Skåne. En av dessa bröder dog under flykten och begrovs i Markaryd i Småland. Den andre kom till Hilleshög och bildade familj där. Han blev stamfader till Erlasläkten av vilken en gren besuttit halva N: 19 i ett hundra sextio år o troligen ännu längre. Någon av hans närmaste efterkommande hade sin bostad på sluttningen mot vägen i nordvästra hörnet å nuvarande N: 8 där brunnen, som de gagnade sig av ännu finnes kvar.

När de på denna platsen återkom efter flykten undan kriget fingo de hjälp till byggnaders uppförande av dåvarande ägaren till Bälteberga dit deras frälsehemman jämte ett par andra i dess närhet hörde. Någon eller kanske några av de yngre i släkten flyttade till Värmö och Nöbbelöv och fingo hemman där. Den som stannade å N: Åtta var troligen farfar till Ola Lagesons morfar, som hette Jöns Erlandsson. Utom Jöns hade Erland söner Jeppa o Per samt döttrar. Jeppa blev kvar på stamhemmanet, Per bosatte sig i Danmark och Jöns gifte sig med en änka, som ägde halva N: 19. En syster till dem gifte sig med en person, som hette Nils Olsson. Han bodde vid enskiftet å N: 12 och fick då sin lilla jordlott o bebyggde den på den s. k. fäladsmarken där nu det sydligaste huset i Smörhålan är beläget. Detta par blev morföräldrar till den på sin tid framstående byggmästaren i Landskrona Andreas Lind och svärföräldrar till Jöns Erlandssons dotter Ingar, som var gift med Per Nilsson å N: 8 Hilleshög. En manlig individ från stamhemmanet, som låg å det nuvarande N: 8 ägnade sig åt undervisningskallet i eller i närheten av Kågeröd. En dotterson till Jeppa blev folkskollärare och var med den första terminen o examen vid Lunds folkskoleseminarium. Då endast sex veckor kurs. Han undervisade någon tid i Hilleshög men stannade ej länge där utan flyttade norrut. Enligt läraretidningen var denne person med om att bilda det första vandringsbiblioteket lärare emellan inom landet.

Jöns Erlandsson gifte sig andra gången med Elna Hansdotter från N: 1 Arrarp. Tiden strax före äktenskapets ingående hade han plats hos ett herrskap vid sockerbruket i Landskrona. Denna plats var allt annat än bra varför han önskade lämna den o stanna hemma men fadern tillät icke detta. Strax därefter kom han hem och sade: "Nu gifter jag mig".

Den förste som uppträdde där på platsen, enligt sägnen, är en med namnet Peter kommen från Östraby i Färs härad, troligen när den stora förödelsern övergått trakten här. Han fick bopålen 1 Arrarp. Någon där gifte sig med en flicka, som kom-

Minnen och hågkomster

mit ned från Vadstena till stället, som var sammanbyggt med ettan och låg vid vägen österut från nuvarande småskola.

Jöns Erlandssons svärfar, Hans Jönsson, hade betalt 200 blanka silverdalrar för befrielse från krigstjänst. Efter den dagen klädde han sig aldrig i blå dräkt. Han sade: "Jag har en gång löst mig fri från den blå tröjan och bär därför aldrig en sådan mera". – Krigarnas dräkter hade blå färg. – En dotter eller måhända dotterns svärson brukade hemmanet samtidigt som han var häradsspelman. Han var den siste i Rönnebergs härad med den rättigheten. Hansson, som allmänt kallades spelemansbengten, var begåvad med gott minne o hade reda på en del från äldre tider. På förfrågan om de äldsta minnen han kände till, nämnde han Linga släkten i Hilleshög, Rör Pers släkte i Glumslöv, som i allmänhet voro rödhåriga, fräkniga o dumma. Ebbe släkten, varav en under krigiska tider bebodde N: 1 Tostarp. När bud kom att en man med häst skulle från gården med ut i kriget, tog Ebbe själv en polle ur stallet och begav sig med denne till krigshären. Efter flera års bortovaro återkom han o hästen välbehållna till hemmet igen. Hästen befriades därefter från arbete o möda samt vårdades med största ömhet för att ha det gott och leva så länge som möjligt.

När Bengt blev påmind om Ersläkten sade han: Det var ett yngre släkte som kommit in och ansågs för lärt folk.

Elna och Jöns Erlandsson hade sonen Pål och fyra döttrar. Dottern Karna, mor till Ola Lagesson, föddes 1788 under ogynnsamma yttre förhållanden. Vintern var så sträng det året så 70 a 80 år därefter, berättades så där sagolikt om 88 års vinter. Då var där inkvartering av militär och meninge-man, som skulle bevaka kusten för de fruktade danskarna. Voro även vaksamma och misstänksamma mot värdfolket och därigenom vållade mycket obehag.

När de äldsta barnen voro vuxna kom tiden för utflyttningen. Det var ett hårt slag för den då sjuttioårige mannen. Dottern Ingar berättade därom och sade: "Jag såg inte far gråta

Elna Hansson

mer än en gång och det var när han fick veta att han skulle flytta ner på fäladen". Så skulle där byggas och Pål ville lägga trä längs åt grunden, men det ville inte far utan bräderna kom till att sitta ojämt i nedre kanten. Däröver förbittrades Pål och sade: "När jag får fatt i 'hied' skall jag säljad till hillesborgarna". Detta yttrande påstods vara orsaken till att ende sonen icke fick övertaga hemmanet. Men där var nog andra faktorer som spelade in.

Pål var mycket tålig och sen till vrede men svallade sinnet över gagnade han ibland sin ovanliga styrka. Så hände en gång när där var inkvartering i hemmet, troligen 1808 och dessa voro orättvisa mot mor angående maten, att Pål kastade ut och rensade stugan på inte mindre än tolv soldater. Ryktet om hans kroppsstyrka spreds bland militärer och flera av dem kom för att se den starke mannen. Ett hundra tio år efter hans födelse var där en dotterson till honom urmakare och då hans enda efterkommande.

Elna

Elna Hansson

En minnesgård åt det gångna till minne åt kommande

*Det kan var nyttigt o gott att en och
annan gång blicka in i det innersta av
en annan tid.*

Z. Topelius

Då man norrifrån på den östra landsvägen färdas över gränsen in på Hilleshögs bys område ser man åt vänster en sluttning på Hilleshögsåsen samt åsens högsta punkt en tämligen stor ättehög, Algershög. Även åt höger höjer landet sig något men just där landsvägen går fram synes marken, fastän den sluttar något mot söder, vara ett med Landskrona slätten.

Från de nämnda höjderna har man vidsträckt utsigt. Åt sydost ser man Lund på tre mils avstånd med sina domkyrkotorn, vilka här förr kallades "Lunna påga", så synes här även de tre största av Skånes städer vid sundet och vidare den danska kusten med Helsingör och Köpenhamn. Ser man åt norr o nordost har man höjderna Kullen och Söderåsen i blickfältet. Inom denna ram ser man många kyrkor, herrgårdar och en stor mängd av hus och mindre lantställen spridda över slätten.

Om någon i verkligheten eller blott i tankarna befinner sig å dessa höjder och med fantasiens, historiens och senare forskningars hjälp söker utröna vad som ådragit sig hilleshögsbornas uppmärksamhet och intresse på och från dessa höjder under sekler som varit, så kan det nog bidra till att stärka hembygdskänslan och bli en ej ringa njutning.

På höjderna åt höger, vilket är detsamma som väster ut, finnes ett granitblock, som intreserat befolkningen mycket under äldre tider. Det reser sig lodrätt över marken till dubbel ens höjd, och är nog över två meter brett. Före enskiftet tronade det majestätiskt i all ödslighet över de många andra stenarna i dess närhet, som lågo tryckta intill marken, troligen allt sedan de måhända samtidigt med blocket fördes dit av inlandsisen. I en gammal beskrivning säges det heta Vigissten, men både under

Minnen och hågkomster

1700- och 1800-tal. uttalades namnet Viesten, vilket nog också är det rätta, ty ordet vie tyder ju på något heligt, som ibland tillagts ortnamnet vilket vi ha ex. på i bynamnen Grevie, Stävie.

Männe inte även här på Jakobs tid människor funnes, som lutade sina tankars trötta huvud mot stenen och där försökte läsa livets gåta och i sin inre drömvärld förnummo budskap mellan himmel och jord, mellan det sinliga och översinliga och där bortom något högre, som siade om välsignelse för kommande släkten.

Sägner, som är förenad med flera stenar, att den är slungad dit av en jättekvinna i avsigt att därmed tillintetgöra en i närheten liggande kyrka är även förenad med Viesten. Här var det Herslövs kyrka som var utsatt för atentatet, och stenen slungades ut från ön Ven.

Låter man tankarna stanna vid den tid då häradet troligen utgjorde ett fylke kan man nog med skäl antaga att så nära havet och med en sådan utsigt här har varit en viktig plats för hövdingar o dess män, som härifrån kunde blicka ut över skogar, land och vatten bort till grannarnas fylken. Detta skedde nog än med vänligt än med misstänksamt sinnelag och därefter ordnades än till fäst än till försvar o anfall, i vilket hilleshögarna nog deltog och följde med intresse.

I närheten av Viesten finnes flera ättehögar o ännu flera ha jämnats med marken under mitten o senare hälften av 1800-talet. De ha nog alltid intresserat ortbefolkningen fastän under tidernas lopp med olika uppfattning.

Väster ut vid sundet, där nuvarande Hildesborgs tegelbruk är beläget, har platsen haft namnet Rustningshamn troligen från långt tillbaka i tiden. Namnet tyder på rusta och tilläggsplats varav man kan antaga att en och annan av byns ynglingar gripits av äventyrslystnad och likt Geijers viking tröttnat på att valla boskap på hemmets jord och å denna plats tagits i skeppet in uppå havet.

I ovan nämnda beskrivning säges det att byn fått sitt namn efter en kvinna med namnet Hilda av Grimsalda släkten, som jordats på 800-talet i en hög på Hildesborgs ägor, efter vilken högen och sedan hela byn fått sitt namn. På annat håll har man sett att byn fått sitt namn efter Hillers hög. Det synes därav att ingendera är historisk fakta och i så fall måste det betvivlas, ty med avseende på Hildas hög, så kan man väl med skäl antaga, att en så viktig plats har haft ett namn före 800-tal.

Här en tanke om namnet: Ortnamn med hög skall ju tyda på gammal offerplats och ordet hilde skall vara detsamma som bardalek, vilket betyder krigiska lekar. Om så är kan man väl antaga att här har kämpar samlats för att offra och utföra sina krigiska lekar och därav möjligen byanamnet uppkommit.

Fantasier! Ja väl, men mot möjlighetens bakgrund där hembygden sammanbindes med det kulturella under tider som varit.

Vi förflytta oss till en senare tid och fortsätta norr ifrån till byn, som före enskiftet låg nedanför och något upp på väst-ra slutningen. Den var inhägnad med stengärde, som i många vinklar o bukter sträckte sig i längd åt norr o söder. Inv. inom denna inhägnad hade troligen under århundraden ja, kanske årtusenden utgjort ett litet samhälle för sig. Därinne låg byns alla hus o gårdar med sina trädgårdstäppor, vilka senare även voro inhägnade med stengärde och jordvallar. Däremellan hade marken troligen före enskiftet aldrig varit rörd av plogen utan blott trampats av människor och djur, varför den kallades "Gadeträved". Såsom livet där gestaltade sig under slutet av 1700-tal. hade nog länge varit ett gängse bruk, ty mycket därav bibehölls flera årtionde in på 1800-tal. fastän byn var skingrad o iföljd därav inne i nya förhållanden.

När männen i den gamla byn skulle avgöra något gemensamt ärende så tutades i "byss" horn till samling.

Barn o ungdom hade full frihet o god plats att röra sig på gadeträved, där de lekte gömma kring husknutarna, pjätt ifrån

Minnen och hågkomster

träd vid gärdesgårdarna, änkleken och bollspel m. m. m. m. där det bäst lämpade sig.

Djuren hade även sin frihet på trampet. När våren kom o gräset växte var det blott till att öppna dörrar o portar o fösa djuren genom södra grinden, som var belägen i närheten av nuvarande Villa Nyhem, ut på fäladen, som även var inhägnad. Där höll byns hyre uppsigt över samtliga djuren under sommaren. När tiden var inne för mjölkningen, vilken då skedde tre gånger om dagen, drev hyren korna till det nordöstra hörnet å nuvarande N: 16 där mjölkningen försiggick och platsen fick därav namnet kokroken.

Ett arbete, som krävde flera armar än de dagligen förfogade över brukade de hjälpas åt än med bytes än med given hjälp. De som skulle ha någon slags betalning blev det vanligtvis i natura hälst åt kvinnorna. De mäst vanliga och återkommande tillfällen de hjälptes åt kallades gille. Så var det slättagille då gräset höggs, möggille då gödseln kördes ut på åkern, rese-gille när korsvirket o sparrverket höggs till och restes upp, lergille när den tillredda leran smetades till väggstakar o virke så det bildade en s. k. klenevägg, så var det brydegille när linsnets inre träartade del bräcktes sönder för att skiljas från tågorna, sedan sjättegille för att slå bort det träartade, som blivit kvar bland tågorna efter brytningen och slutligen kardegille då ullen bereddades till spinning. Vid dessa tillfällen arbetades med liv o lust, då var och en av fri vilja gjorde sitt bästa. Om än arbetet var hårt så emotsågs det ändå med intresse, ty gillena präglades alltid av en glad sinnesstämning där skämt o kvickheter hörde till ordningen. När tillfälle gavs sjöngs där rätt mycket. Där båda könen voro församlade brukade de efter in-tagen kvällsvard leka ja, t. o. m. dansa efter musik.

Med avseende på maten var rätterna till varje måltid bestämda för var och en gillesdag, vilket mycket noga följdes t. o. m. under de sju första årtiondena på 1800-tal. efter vilken tid återstoden av dylika seder även försvunno.

Bröllopet

Brudens släkt o vänner samlades i hennes och brudgummens i hans hem. Två ibland flera av brudens närmaste släktingar redo till brudgummen för att hämta honom och hans följe, vilket under färden kal-lades brudstass. I denna var först två förri-dare, om möjligt bröder till brudparet, därefter redo ungherrarna av vilka de närmaste av släkten redo sist och kom då att rida närmast före brudgummen och kallades ledsvenner. På högra sidan om brudgummen red talmannen och på den vänstra brudtammans man (man till en syster eller svägerska i fall dyl. fanns att tillgå) därefter de gifta männen som redo, så pigvagnarna och till sist gummor o gubbar, som åkte. Så många som kunde skaffade sig snäckor, som de fäste på betseln. Brudgummens häst var även prydd med blommor på huvud och hals. Alla som redo brudgum såväl som de andra hade stora rödrutiga hemvävda "torklä" (kläde) som knöts framtill på halsen o hängde i triangelsnibb nedåt ryggen utan på kapprocken om det än var under heta sommardagar. Även kvinnorna hade rutiga hemvävda kläden, som tjänade till att skydda deras klutar.

När stassen nalkades brudens hem skildes sig förriddarna från stassen och red i susande fart till bröllopgården, där de höllo tal, som blev till en fråga om brudgummen o hans sällskap vore välkomna. En talman svarade å brudens vägnar. Därefter fick den ene av riddarna en kanna öl o den andre glas o en flaska med bränvin. Foro så åstad för att möta stassen, som stannade för att bli undfägnade, männen med bränvinet och kvinnorna med det hembrygda ölet.

Sedan fortsattes färden i samma ordning tills brudgummen var framme vid förstugudörren då alla stannade men blev sittande på sina platser under det talmannen höll ett humoristiskt tal. När detta var hållet kom en ut o bjöd bränvin över lag. Musikanterna spelade då och fortsatte därmed tills gästerna

Minnen och hågkomster

voro inomhus. Då begav sig de kvinliga gästerna från stassen till brudkammaren, där bruden och hennes kvinliga släktingar o vänner voro församlade. I hast ordnade de sig och gingo där-
efter parvis in i dagligstugan där brudgummen väntade på dem. Tvenne flickor gick främst o kallades bruanäbb, men det ansågs ej som en heder att vara detta, varför de ibland mutades i tysthet och ibland befalldes därtill. Sedan de andra flickorna. Det sista paret av dem kom till att gå närmast före bruden o kallades bruapigor vilket var det förnämsta näst brudtamman, som gick vänster om bruden. Brudtamman bar en tallrik med två glas vin och en kringla, gick därmed fram till brudgummen. Så drack brudparet varandras skål och därefter stack vardera ett finger i kringlan o drog åt sig. Den som fick det största stycket ansågs bli den rådande i hemmet. Därefter satte de sig på bordänsbänken och inväntade prästen.

Första bröllopsdagen bestod middagsmåltiden av smör, bröd, ost, gula ärter, fläsk o kött med senap. Därefter bjöds vin med gorån, spånkakor o. d., som bestods av närmaste o förnämste släkting.

Andra dagens middag bjöds bland annat på köttssoppa. Under gamla tider varade bröllopet ibland ända tills åtta dagar. När där bjöds välling till middagsmåltiden viste gästerna att med den dagen var det slut med fästligheten.

"Davren" (frukosten) om dagarna var drickasöva (ölsupa) och plocke fisk (stuvad lutfisk) jämte kött o fläsk. Till kvälls-
vard bjöds nykokt lutfisk o välling. Emellan dessa måltider bjöds s. k. förning i tur o ordning av de närmaste släktingarna. Därav fick varje gäst ett trekantigt stycke av en ungefär tre cms tjock söttbröds-
kaka jämte äggost, stek, sockerkaka och småkakor. Var och en fick sin särskilda del och vad som ej förtärdes på stället förvarades i en för ändamålet medhavd näsduk och togs med till hemmet.

När tiden kom att förningen skulle skiftas begåvo de sig som dit hörde till förrådsplatsen och därifrån gick först spel-

männen spelande, därefter talmannen o den som var ägare till förningen med steken på tennfat och sist i raden män med det övriga, som bars in i korgar. När förningen sålunda var inburen, togo de gifta kvinnorna vid och hjälptes åt med utdelningen. Emellan måltiderna dansades där alltjämt.

Ur ett brev av prostinnan Tullberg om ett bröllopp i Hilleshög år 1836 eller 1834

”Det var 60 karlar till häst och alla kvinnorna åkte i präktiga vagnar. Då stassen kom sköts och spelades alldeles faseligt. Brudgummens häst hade ett mycket vackert täcke på sig samt snäckbetsel. Manen på hästen var flätad i fyra flätor och i varje fläta sutto blommor o mitt fram i pannan hängde en stor blomsterkrans. Då brudgummen steg av hästen, höll talmannen ett långt tal, vilket var värt pengar att höra ja, det var det roligaste av alltsamman, men jag kan ej återgiva det”.

Ur samma brev om bruddräkten

”Bruden hade vitt rutigt mollförkläde, utsydd tyllkrage med breda knypplade spetsar omkring. På huvudet hade hon en gyllene hätta (så kallas deras huvudbonad). Den satt bara på kullen men var så vid som en stor tallrik. Hela denna hätta var prydd med pärlor, guld och silverkedjor och allt möjligt glitter. På framhåret var ett glitterband med vita pärlor o guldkedjor och överst på hättan runt om huvudet satt en stor blomsterkrans av de finaste tyska blommor. Nedåt ryggen hade hon 23 olika bandändar o på varje ända voro påsydda guld o silverspetsar. Hela bröstet var överhöljt med stora förgyllda plåtar, pärlor, hjärtan, kedjor o kors”. – De yngre ogifta damernas bröllopsdräkter voro tämligen lika brudens utom förklädet, som hos dem hade två eller flere färger. Hättan o bröstet var naturligtvis hos dem mindre pråligt utstyrda.

Barndopet

Om det än var mycket kallt och svårt vinterväder färdades de ändå ofta med det lilla barnet, hälst före den åttonde dagen efter dess födelse, till prästen, för att det snarast möjligt skulle genom dopet bli upptaget i den kristna församlingen och där skyddas för en del faror, som det dessförinnan var utsatt för. Särskilt fruktade de att vättar före dopet hade makt att byta sig till människobarnet mot egen avkomma, vilket blev idiot och en sådan kallades därför bortbytting.

När dopet försiggick i kyrkan skedde det före högmässan, under vilken gudmodern med barnet och dess följe stannade kvar. Därinne lades faddergåvorna på en i gudmoderns sköte utbredd näsduk invid barnet, ibland åtföljda av en skriftlig lyckönskan. Här nedan några sådana efter original.

*Önskar Edors Lille son igenom Dopet
Den högste Gudens nåd
Lycka och välsignelse, önskas
av en trogen tillbedjare.*

Hilleshög Den 19de Februari 1815

Nils Asserson (å n. 20)

Elna Hansson

*Jag önska vill att Dotter er Må Lära
Gud att Wörda, så Blir hon Wistt Hans brud,
Till sistt när Han från hvärt Den vandrar, och
säll Den far, och säll den mor som sina Barn,
för lamsens stall, Där Räknas och Gud Prisas.*

Hilleshög Den 27de Martie 1818

Nils Asserson

*Ett barn i dag ingått
Bland Christnas tal det kära.
Det låt o Allmagts Gud!
Uppväxa till Din ära
Föräldrom till välbehag;
Och glädja vänner sin,
Samt heder för sin släkt,
Är lyckoönskan min !!!*

Hilleshög den 27 Martie 1818

Ola Pehrsson

Kyrkotagningen

När efter de sedvanliga sex veckorna kyrkointagning skulle ske, anmodades de andra gifta kvinnorna i byn att göra mo-dern till barnet sällskap till kyrkan. Före avfärden serverades de med bränvinssoppor (brödtärningar indränkta med brän-vin) i en liten för ändamålet befintlig tennskål. När sällskapet anlönt till kyrkan fick det ej gå längre än i vapenhuset seder-mera i förrummet, förr än prästen före gudstjänstens början förrättat ceremonien nere vid ingångsdörren och ej såsom se-nare uppe

Minnen och hågkomster

vid altaret. Slutligen var där en kvinna i byn, som hade mod till att bryta mot gammal sed o tog blott en med till sällskap vid nämnda tillfälle, men då tyckte de andra att hon gick i kyrka som en piga, men det blev snart därefter en allmän sed.

Före kyrkotagningen efter nedkomsten ansågs det ej vara rådligt gå över en bro eller in i en annans hus, ty det troddes vålla olycka.

Begravningen

När en person avlidit och begravningen skulle försiggå sändes dagen förut vanligtvis en vuxen flicka, som gick till alla hemmen i byn och hälsade från vederbörande och bad om de ville följa den döde till graven. Vid samma tillfälle anmodades särskilt de, som skulle intaga middag m. m. efter slutad akt.

Begravningen skedde ofta före högmässan eller pasionspredikan, så husbondfolk såväl som tjänare, vilka ärnade sig till kyrkan den dagen följdes åt till sorgehuset, där de undfångades, allt efter som de inträdde i stugan, med förningsmat, som bestod av det triangelformiga brödstycket, jämte smör, ost ett gorån, spånkaka o. d. Med detta fick de söka plats åt sig var de kunde medan de åt upp eller gömde det. "Lommekniv" brukade gästerna ha med sig för att därmed skära sönder maten även vid sittande bord. Kniv o gaffel var ej i allmänt bruk förr än inne på 1850-talet.

När de voro i ordning för avfärden bars den döde ut och kistan sattes på likbåren ute på gården där en person höll tal och en psalm sjöngs. Därefter lyftes båren upp på fyra karlars axlar och bars skiftesvis, hur väglaget och väderleken än var, fram till kyrkan, där klockaren mötte processionen vid grinden och gick sjungande före de prestaverande fram till graven där jordfästningen ägde rum. När begravningsakten var slut igen-

kastades graven av de manliga gästerna och de yngre av nära anhöriga deltog även i arbetet. När detta var gjort kastades alla de använda verktygen ovan på den av jorden bildade gravkullen. Vanligen ombads tre närboende ynglingar att utföra grävningen o ringningarna för den döde. Dessa voro självskrivna gäster vid fästligheten i sorgehuset.

Huvudrätterna till middagen var köttsoppa o pepparrotskött med vin o kakor efteråt. Det sistnämnda bjöds av någon nära släkting. Kvällsvarden bestod av nykokt lutfisk o risgrynsgröt. I ett välbärgat hem med flere dito släktingar skiftades förningar emellan de två ovannämnda måltiderna. Andra dagen fortsattes samkvämet då återstoden av förningen skiftades. Tredje dagen bjöds närmaste släktingar o grannar på frukost.

Någon dag före begravningen bryggdes en tunna starköl, som forslades till en av granngårdarna där ålderstigna o andra, som ej på annat sätt fick del av någon välfägnad begravningsdagen kunde infinna sig och dricka gravöl efter den avlidne. Den siste i byn där dracks dylikt gravöl efter, var Pehr Nilsson å N. 8 Hilleshög i maj år 1849. Dracks i nuvarande Johannes Lars gård.

På det att värdfolket skulle kunna åstadkomma de i den oskrivna lagen bestämda rätterna vid de särskilda tillfällena bidrog grannar o vänner med varjehanda, såsom mjölk, smör, ägg, slaktade höns o. d. Det gavs nog ej alltid till att fylla ett verkligt behov utan kanske oftast såsom allmän sedvana och till en gård åt vänskapen.

Minnen och hågkomster

Diverse anteckningar

I det vardagliga livet gälde det att under allt slit o släp ständigt vara på sin vakt gent emot allt "trössali", både med avseende på att ställa sig väl hos dem som att skydda sig för deras onda anslag. På kardegillen och så där i familjära kretsar berättades rätt mycket om d. l. jämte andra upplevelser. Här nedan några minnen från 1850 och 1860-talen.

Julafton stod Algershög på guldstötter medan trollen dansade därinne. Så bevakades där en skatt, som skulle kunna bringas i dagen om blott personer kunde tiga under tiden de utförde arbetet. Ett par personer hade någon gång gjort försöket o lyckades få tag i skatten, men just när de hade den uppe o skulle ha den åt sidan, fingo de genom trollens påverkan synvillor, så en av dem ropade : "Hela Säby står i ljusan lue!" Och då sjönk kistan med skatten ned till det dubbla djupet mot förut, så det ansågs ej vara mödan värt att göra om försöket.

I Gullhög bevakades även en skatt av troll men den skulle kunna tagas upp på så sätt, att två tvillingpojkar plöjde med ett par tvillingstutar på högen. Pojkar såväl som stutar skulle vara födde på Hilleshögs gård, i vars närhet Gullhög låg.

Mycket tidigt en vintermorgon gick en kvinna från Hilleshög till Glumslöv. Kom då förbi Björne högar och såg vid en av dessa en stor grann "söttbröskaga" ligga på en gresla, vilken troddes vara ett tack för lånet av inv. i högen, som troligen lånat "antöjet" av någon närboende.

Vättar höll till över det hela, så innan någon slog ut kokhett vatten skulle den säga tre gånger: Akta dig vätta annars skällar jag dig!

När en arendator från Hilleshög skulle flytta till egen härd, var där någon, som såg hur han körde hustomten med sin röa "hua" framför sig genom byn till sitt nya hem, där tomten troddes fylla ladorna på det förre hemmets bekostnad.

Troll o drakar överraskades än här än där när de solade sina skatter. Dessa syntes då för människor såsom naturliga föremål under egendomliga förhållande. Tänkte blott den observerande på att kasta en kniv eller dylikt in bland de solade föremålen fingo dessa sitt ursprungliga utseende och värde. Därefter hade trollen eller draken ingen makt över den förut så troget bevarade skatten.

Penningbloss utvisade var gömda eller förlorade mynt kunde sökas. Blossen troddes var avlidna personers andar, som lyste vid sin under livstiden värderade skatt. De på dylikt troende hägrade lyckan i att finna de dolda skatterna såsom lotterivinsten för nutids människor.

Bäckamannen sökte som oftast vilseleda med sitt fladdrande sken. En husar i Hilleshög med namnet Turban var i reservskjuts från Glumslöv till Helsingborg. När han kom i närheten av Råå fick han se bäckamannen med sitt blossom och tillropar honom: "Kom hit och tänd på min pipa!" Blosset kom, men då sade Turban: Vänta lite jag har ännu inte stoppat.

Avgrundsfursten i underjorden uppträdde än här o än där med sin bockfot, på vilken han kunde igenkännas, om han än visade sig inställsam i människoskepnad. Berättelser om hans uppträdande voro förlagda utanför byns landamären. Så uppträdde han en gång i Kvistofta och hjälpte en gumma i all vänlighet med att bära hennes bräda (linbräda) under det hon en kväll var på väg från ett brydegille mot sitt hem. När hon gick in i sin stuga följde han med dit in. Där kunde hon se bockfoten, som upplyste henne om vem det gemytliga sällskapet var.

Ett rykte var i omlopp att en person i Vallåkra hade ingått förbund med pocker och då sålt sin själ till honom för att få lycka i sina företag här i livet. I samma by uppträdde den onde eller kanske det var en av hans tjänsteandar, såsom en svart hund vid en illa beryktad persons dödsläger.

Minnen och hågkomster

I Vadensjö stod hin onde i människogestalt bredvid en välbärgad åbodotter o förförde henne till att döda sitt i löndom nyfödda barn.

En gång ett barn föddes i ett åbohem i Vadensjö såg de därinne i stugan en förut ej sedd stor svart katt. Denna troddes vara en ond varelse som på något sätt ville skada det nyfödda barnet. Hur det än förhöll sig med djuret kom det ändå in i stugan fastän dörrar och fönsterlämmar voro väl tillbommade, vilket väl behövdes, ty på dess yttre kravsades och fördes ett gräsligt oväsen. Det var ej rådligt att bära hand på katten eller utlämna honom, varför jordegumman rådde till att begrava den levande inom hus.

En gård i Glumslöv hade nedbrunnit i följd av ägarens ovarsamhet, varför han till straff därför förlorade sin skugga.

Det här ovan relaterade, som förekommit utom byns område berättades på 1850-tal. såsom nyligen timade händelser. I allmänhet ansågs det nog då såsom påhitt och fixa ideer och de som antog det såsom verkliga händelser hade ej följt med utvecklingen utan voro några decennier efter sin tid. Men de dåvarande femtioåringarna o de som voro däröver hade under sin barndom läst i sin katekes: "Avgudadyrkan sker genom att söka hjälp av djävulen och hans verktyg, såsom trollpackor, lövjorskor, skogsrå, sjörå, tomtegubbar m. m. sådant. När så under det andra årtiondet på 1800-tal. en ny katekes gjorde sitt inträde bland Sveriges folk, var därför ej den gamla tidsandan med det samma bortblåst.

Inpå 1860-tal. berättade en dåvarande några o tjugo års gammal man huru det under hans uppväxt spökade å hans faders gård i Vadensjö. När de kommo sent hem om kvällarna mötte de en stor svart hund med eldrött gap o hängande tunga. Fastän portar o dörrar voro mycket väl låsta hördes det ändå som om de öppnades och slogs igen med väldig kraft. Detta skedde inte blott en gång utan nästan varje kväll en lång tid.

När sällskapet gjorde invändningar mot spökeriet blev han mycket misslynt över deras vantrö.

Spökhistorier från byns område berättades i mängd. Än möttes en person utan huvud, än hördes mystiska ljud, så ofredades ock personer på vissa platser. På andra skyggade hästarna och ville ej gå där förbi. Så visade spöken även sin därvaro med ljus på obehöriga ställen o. s. v.

Trolldom talades där även mycket om, särskilt omnämndes häxan på Viarps backe, som bodde där i ett litet hus när trakten därom kring antändes. Kronans utskickade kunde ej få eld på hennes stuga varför de skulle skjuta ner den, men gumman satte sig helt lugnt utanför och med sin trolldom avvärjde faran, så att ej något skott råkade varken henne eller kojan. Det var också det enda huset inom församlingen som stod kvar under julen 1676.

Varulvar o maror talades där även mycket om och en o annan trodde på deras existens t. o. m. inne på 1860-t. Orsaken till deras förekomst ansågs vara ett av modern begånget fel före barnets födelse, vilket gjorde att mankönet blev varulv och kvin-könet mara. När de så växt upp uppträdde de som sådana, sig själv ovetande, under sömnen och oroade o plågade någon viss person av motsatt kön.

Maran oaktat den tänktes ganska materiell kunde ändå pasera genom den minsta öppning och anföll den sovande eller åtminstone liggande personen. Till skydd mot hennes anfall skulle de ställa skorna med tårna vända mot sängen, ty då trädde hon in i dem o fick stå där o stampa tills det blev tid att bege sig i väg. Befria en av henne anfallen skulle kunna ske genom att någon ivrigt ropade på den anfallna med dopnamnet. Maran troddes även göra besök i häststallet o där fläta manen på en o annan häst.

Varulven tänktes nog så fysiskt utrustad, ty en person upptäckte sin dubbelexistens på så sätt att hår o flisor av en skinnkjortel satt kvar emellan tänderna när han kom till sig i naket

Minnen och hågkomster

tillstånd och förstod därav vad slags strövtåg han varit ute på under nattens timmar.

Eskilskärr troddes ha sitt namn efter en person med namnet Eskil, som varit självspilling och blivit begravnen där. Till straff eller kanske för det dylika personer ej i hast skulle kunna taga sig från platsen, drevs en påle igenom liket. Under 1700-tal. var en flicka med sin far i kärret. Där fick hon syn på en trästubble, som hon vrickade på. Då tyckte hon sig höra nere i dyngskvalpet: Ricka bra o ricka bättre, ricka bra o ricka bättre. Med förfäran sprang hon därifrån i tanke att det var Eskil, som talat med längtan efter att bli befriad från pålen, för att därefter såsom nattram bege sig till Kristi grav o få försonat sitt brott. Denna flicka dog vid 80 års ålder 1851.

En dräng på ett bondställe inom församlingen råkade ut för en nattram under en sen timma på vägen mot hemmet. Han tyckte ej om följet, varför han började kiva med det, men då fick han en örnfil så han ramlade i backen och för att undgå vidare misshandling begav han sig krypande till "portalogan". – Natramen kunde nämligen ej flyga lägre än en oxen bar oket. – Väl kommen dit gälde det att komma in på gården. Lyckligtvis satt klinkan så lågt på luckan att han kunde räcka upp handen o öppna utan att bli skadad genom nattramsens illvilja. Komna väl in på gården var tiden förliden den natten för natramen att höja sig upp över den kringbyggda gården och fortsätta färden utan stannade kvar på halmtaket där drängen dagen därpå kunde se benranglet. Undersöka det så noga vågade nog ingen, ty om någon kom till att se genom hålet efter pålen blev den blind.

Andra avlidna, som ej kommit i vigd jord ansågs irra omkring utan ro, bland dem strandvaskare – drunknad person som ej blivit funnen. Det berättades att en sådan av längtan efter att få vila å vigd plats själv försökte skaffa sig dit men lyckades ej, ty benranglet blev hängande på kyrkogårdsmuren.

Andra som funnit ro troddes som oftast vara på besök i hemmen och sågs där av en och annan. Så troddes vara förhål-

landet med prosten Gane i Herslöv, som dog 1754. Särskilt tycktes de se honom vid ett äppleträd, som stod något öster ut ifrån gaveln på den gamla boningslängan. Trädet stod där långt in på 1800-t. och kallades Ganes träd.

Omkring år 1840 dog en ung hustru inom församlingen o efterlämnade en liten gosse. När begravningsföljet avlägsnat sig, sprang gossen famnande framåt golvet o ropade moa, moa. De trodde då att modern visade sig för gossen fastän de vuxna ingenting såg.

Under 1800-t. hade de nog ej den föreställningen att de avlidna särskilt besökte hemmen under julhelgen, men seden tydde ändå därpå, ty där skulle var rikligt med undfägnad på matbordet t. o. m. hela natten till juldagen. Julafton lades på nedre bordsändan å hörnet närmast långbänken först en sursöt och där ovanpå en söttbröds-kaka o i ett o annat hem överst en liten ost, allt i rund form. Detta fick ej flyttas ur bordet under julen. Trettondeafton tog far i huset o skar en tämligen stor skalk av den sursöta kakan. Denna skalk lades på en hylla över kakelugnen för att torka och på så sätt hölls fri från mögel tills våren kom då den lades i dricka eller hälst för ändamålet gömt julöl. Den dag vårarbetet skulle begynna var brödet uppmjukat och sedan husfolket smakat på det gavs huvudparten åt dragarna innan de togs ur stallet för vårarbetet. På bordets motsatta hörn utåt rummet stod ett fat med köttvaror, såsom kokt skinka, fårkött, rullkorv o dylikt, men detta stod kvar blott juldagen över, vilket gav anledning till rimmet: "Julattan o julada tia vi så gott som vi vela ha, men Anedajul do tar mor sitt sul".

De döda ansågs nog ej alltid välkomna gäster i hemmen. När så var förhållandet togo de vara på vattnet, vari de tvättat den döda, tills den var bortburen. Då slogs vattnet där de trodde att gengångaren skulle pasera vid sin återkomst, men längre än dit kunde den ej komma.

Minnen och hågkomster

Här några försigtighets-mått i det vardagliga livet:

De skulle ej slå smutsigt vatten på eld eller glöder, ty om så skedde sade den ena gnistan till den andra: "Skittar du mej ska jag leka med dej".

Så fick ej heller aska bäras ut ur köket en torsdag eller under dymmeldagarna.

En kniv fick ej ligga med eggen uppåt, ty då siktade Odin efter den, när han var ute på jakt med sina hundar o då kunde någon bli skadad av skottet.

De skulle ej spinna eller koka ärter under julen eller veckan före påsk. Om så skedde straffades de med sjukdom.

När det ljunade o tordönade o åskregn var i annalkande lades en yxa mitt på gården i tanke att därmed förekomma åskeld.

Ångerstål (d. v. s. kniv, fil eller dylikt, som blivit obrukbart genom oförsiktighet och vållat ånger över det skedda) skulle fästas i dörren till stallen, ty det skulle hindra maran och annat trössale att komma dit in o oroa eller skada djuren.

Korset användes mycket till skyddsmedel. När degen formades för bakning rullades den o fick formen av en snurra, där toppen trycktes ned genom att med handen göra ett kors o sedan med ett par klapp var den runda kakan färdig för bakning. Några avlånga brödkakor förekom ej, åtminstone hos bönderna förr än inne på 1800-talet.

När maltet söftades, fukades, kvällen före brygden, gjordes däri ett kors till skydd, så osynliga makter ej skulle kunna taga kraften ur maltet.

När spannmålen var lagd upp i ordentlig hög på loftet gjordes även däri ett kors o dessutom sattes där stål i sädeshögen.

Det ansågs lyckligast om sådden skedde under nordan vind.

Slakt skulle ske i ny, ty om det skedde på närna kröv suled förmed i ho när de koktes.

När en fot var avskuren på den slaktade grisen slogs ett slag med fotens ledamot mot den, som den nyligen skilts ifrån. På frågan, varför detta tempo: blev svaret: För det de ej skall växa igen.

Täcka tak med halm skulle ej heller ske i nedan, ty då låg det ej så säkert som vid annan tid.

Om de tog ut lysning till äktenskap i nedan blev deras "glötta" mörkhyade.

Trettondeafton skulle de som vanligt var gemensamt äta ur ett fat. Vem som började var i vanliga fall ej så noga, men den kvällen skulle far i huset ha hål på grödafaded d. v. s. taga först av dess innehåll o då taga i skeden vid sidan i fatet så långt sig göra lät, ty så långa skulle kornaxen bli det året.

Midsommar afton sattes stjälgar av kärleksörten, vanligast i en springa i någon av stugans bjälkar, för att av deras växt se vad framtiden bar i sitt sköte. De tänkte sig vilka personer de sattes för, ibland om ett visst älskande par skulle bli ett äkta par. Om så skulle ske växte stjälkarna mot varandra, i motsatt fall blev svaret nekande. Ibland sattes en stjälk för enskild person. Om stjälken frodades i bjälkspringan blev allt gott o väl det året för ifrågavarande person men däremot om den vissnade betydde det döden.

Vidare berättades en del om ett o annat, som timat inom byn o dess omnejd.

I slutet av 1600-t. och kanske t. o. m. in på 1700-t. kom bland andra, personer uppe från det gamla Sverige för att efter krigsoroligheterna få öde hemman till skänks eller åtminstone brukningsrätt. Bland dem som kom till dessa trakter funnos de, som ej egde annat än arbetsvilja o kläderna på kroppen, vilka de gagnade i stället för sängkläder om nätterna. Det berättades om ett par att de till en början ej hade mer än en sked så de måste skiftas till att äta. För att kunna börja arbetet på jorden fick de s. k. såskäppa och litet timmer till byggnad.

Minnen och hågkomster

När en blivande ägare eller kanske ändast brukare trädde inför vederbörande i Olstorps by, då vid tillfället låg spårsnö, sade dessa till honom: "Du skall få så stort stycke jord, som du kan springa omkring barfotad i snön". Han tog dem på ordet, gav sig i väg åt nordost o. s. v. i söder o väster till Hilleshögs o Krokstorps gränser. När han kom så långt i väster började det kännas kallt om fötterna, varför han sprang snett mot byn, och iföljd därav skall gränsen ha fått en dylik riktning.

När hilleshögarna var i Hälsingborg o rensade platsen efter slaget 1710 togo de med till hemmen hela knippen med hästskor, vilka de slagit loss från de döda hästarnas hovar innan kropparna forslades ned i de stora gravarna.

Ett minne, som sades vara från mormors mormors tid eller så där bortåt, är att mormor en julafton under de krigiska tiderna kokt gröt tre gånger, ty så snart den var ätbar kom krigarna o tog gröten ifrån henne. Så var grynfförrådet slut och i hoppet att ändå få behålla något för sig o sina barn, slaktade hon en tupp men den kom inte ens i grytan förrän den gick samma väg som gröten.

Ett annat minne från dylik tid och från en plats å nuvarande N: 8 Hilleshög är att ett därvarande fruntimmer stod och vindade upp garn från en spinnrocksrull på ett häreträ (ett primitivt redskap i stället för haspa) när en person trädde in i stugan och kungjorde att han där ville eller kanske skulle taga ut någon manlig individ i krigets tjänst. Men däröver blev mor misslynt o för att fria den henne tillhörda anföll hon utskrivaren med häreträet, så han måste ta till flykten.

Under många år voro danskarna i dessa trakter ständigt fruktade och i följd därav även hatade. Här ett minne som lärar något om hur stämningen var ibland när faran syntes nära förhanden. När Erlandssons o Lövendahls flyttat från det något tryggare byhemmet ner i deras nybyggen på fäladen, fick Lövendahls flickor se några misstänkta fartyg i Sundet o trodde att de hade krigsmän ombord och att danskarna voro där med det-

samma. I förskräckelsen hastade de bort till Erlandssons och ropade: "Dansken kommer: Va ska vi ta oss te? Vi springer till sandhålet o gömmer oss". Men mor var tränad i faran o säger: "Vad väsnas ni för som har friska lemmar. Ni ser inte hur ni skrämmer den stackaren, som ej kan gå". Denne stackare var omkring en 17 år gammal flicka.

Ett annat minne från de båda nybyggare hemmen visar hur obehag o möda blev uppfriskande glädjestunder. De kunde ej få vatten vid gårdarna, utan måste driva djuren till Simonsdamm för att vattna. När så skulle ske samlades ungdomarna med djuren från båda ställena o begav sig i väg till vattningsstället. En som varit med på dessa vattningsfärder berättade därom vid några o åttio års ålder, såsom att ganska glatt ungdomsminne med glada upptåg. Han sade: "Vi re grebber såväl som hera te Seminadamm för o vanna. När vi kom förbi Ola Sörens (nr. 16) sto de i en ra ude ve havagäred o titta o grina ad oss".

Här nedan huru en nygift hustru gick tillvägs för att få sin man till att övergiva sällskapslivet på krued (krogen) i byn:

Hustrun i fråga kom överens med den som skänkte i bränvinet åt männen att hon, omärkligt för dem, skulle hålla vatten i hennes glas. Så gick ungmor till krogen o slog sig ner bland sällskapet o drack sup om sup med dem och uppförde sig som en hel karl. Detta tyckte far var för svårt, så därefter stannade han hemma.

Samma kvinna var nyligen bliven änka när egendomsuppmätning under enskiftet pågick, och fastän hon ej varit i kyrkan efter en nedkomst, och därför nästan ansågs som brottsligt att gå från hemmets dörrar, gick hon ändå cirka ett hundra meter ner till vägen och sade till dem, som hade mätningen om hand: "Ni mäter er allra innerst i h. t." Det blev en allmän tro att hennes egendom därigenom fick en större egovidd än ämnat var.

Minnen och hågkomster

Det var ett sätt för den tidens kvinnor att kämpa för sig o de sinas rätt.

Under 1820-t. fick en inemot 20 årig flicka svåra och i hast påkommande smärtor i det ena benet utan vetskap att ha gjort sig något illa och för övrigt förhöll det sig märkligt svårt, varför de kuskade upp till Broby smed för att söka bot. Han gav det rådet att de skulle gräva ett visst djup ner i fårkätten o där taga något och använda. Far i huset litade nog ej på det givna rådet, ty den som berättade därom säger: "Manfolk är då alltid lianöjda, så de brydde sig ej om att göra något, men så grävde vi fruntimmer själva o tösen ble bra".

Det blev sämre resultat för en blind man med namnet Svan. Hans hustru, som allmänt kallades Svanan, ledsagade sin blinde man tvärt över Skåne till Sankt. Olov för att offra i eller vid kyrkan där, vilket gjordes i tron att genom denna handling återfå den förlorade synen.

Husagans makt o tryck gjorde sig nog gällande här såväl som annorstädes om det än skedde ganska omärkligt o dem själva ovetande. Här ett par exempel:

En piga, som var husmoderns allt i allo bankade tvätt tillsammans med en hjälpgumma vid en damm. Pigan blev illamående, varför hjälpgumman gick till mor i huset o bad om en besk till pigan. Däröver blev mor förbittrad och sade med hån o tonvikt på varje ord: "Ta brökagan, ta bränvinsflaskan o ta fläskaböstet o bär ner tena".

En annan gång så sent som 1844 stod en då över 30 årig dotter på is tillsammans med en hjälpgumma o bankade tvätt. Dottern blev sjuk, varför gumman gick till hemmet o sade: "Du får låta tösen gå hem o fria henne från arbetet, ty hon är så sjuk så hon håller på att svimma på isen". Men svaret blev: "Hur skulle vi då få tvättat". Det var hjälpgumman, som vågade lämna arbetet för en stund, ty hon stod ej under husagan. Här var naturligtvis ej fruktan för något dylikt, men tanken o känslan

därom var inne i folkmedvetandet och handlingarna blev där-
efter.

Den som ej kom på bestämd tid under bröllopsdagarna skulle bära bränsle till kocken innan den fick komma in i stugan. Därvid gick det nog så gladeligt tillväga. Vid ett bröllop blev en bror till ungmor av något tvingande skäl försummad, varför dörren, när han anlände bevakades av de förutvarande, så han ej skulle kunna undkomma sin plikt. "Ja nog ska ja bära bränne te kocken", säger han, "men dessförinnan måste jag torka smutsen av mina stövlar inne på logen (Då hade de ej galoscher o inga skurade golv). Logen stod i förbindelse med köksloftet varpå fanns en lucka till vilken han hastade och hoppade ned igenom o stod så med detsamma inne i stugan oaktat deras säkra vakt. Men inte blev jublet mindre för det.

Föräldrarna till riksdagsmannen och domänintendenten Anders Persson i Mörarp firade sitt bröllop å N: 8 Hilleshög år 1833 eller 1834 under förut nämnda då sedvanliga former. Kocken hade tagit ärtorna till middagen så där litet på slump utan någon beräkning på gästernas antal. När så stassen kom och kökspersonalen såg brudgummens följe, blev där en jämmar i köket: "O så många han ha mässe. Va ska vi ta voss te? Ärtorna förslår inte". En bland dem var ej rådlös utan säger: "Vi slår vann i ärtorna". Då en av gästerna kom hem sade han: "De va nonna dolia gillesärter". "De va ingen sanning di va riktigt goa" genmäler hustrun. "Då hade de mer än ett slavs ärter", påstår mannen. "A din stolle tror du di kokte mer än ett slavs ärter", säger hustrun. Men kocken kom en dag o löste gå-tan. Vid bordet där fruntimren o de förnämsta sutto hade fått ärtorna ospädda men så hade de andra fått så mycket mer vatten.

Under böndernas färder från Landskrona förekom en och annan gång kappkörning genom byn. Målet var Aspens krog. Den som kom sist dit skulle där bjuda bränvin över lag. Delta-gare såväl som åskådare uppfattade kappkörningen med glatt intresse. Om någon blev tvingad ut i landsvägsdiket upptogs

Minnen och hågkomster

detta som ett glatt skämt. Hästarna voro nog även tränade för äventyret, ty så sent som 1844 köpte en person i Hilleshög en åttaårig häst av en person i Herslöv, som deltagit i dylik kappkörning. När så polle kommit i lugnare händer som tillät att någon fick pasera förbi, ville hästen förekomma detta genom att med liv o lust taga ett språng åt sidan för att hindra den efterkommande och för övrigt ville ta hastig fart.

Hilleshögarna hade sina bänkplatser längst uppe i kyrkan, således närmast präst o klockare stolarna. När så herslövsborna blev själv ägande bönder tyckte prästen att de skulle ha sin plats längst uppe i kyrkan. Detta ville ej hilleshögarna gå in på, varför lottnings skulle ske. Denna utföll så att hilleshögarna fick behålla sina förut innehavda platser. Detta misshagade prästen, vilket han hånande gav tillkänna genom att säga: Måtte då även hilleshögarna få sitta främst i Guds rike.

Den 7 juni 1922

Elma